

XXV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ВТОРА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

43. заседание

Срѣда, 22 януарий 1941 г.

Библиотека

Институт ист

Имр. № 5414

(Открито въ 17 ч.)

Председателствувалъ подпредседателъ Никола Захариевъ.
Секретари: Стефанъ Багриловъ и Николай Султановъ.

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е:

Съобщения:	Стр.	Говорили:	Стр.
Отпуски	1167	П. Стайновъ	1169
Питане	1167	Д. Деяновъ	1176
По дневния редъ:		Д-ръ А. Поповъ	1178
Предложения: 1. За забраняване износа на свинската масъ и сламата отъ рѣжъ и отъ пшеница (Приемане)	1167	И. Петровъ	1179
2. За одобрение договора, сключенъ между държавата и „Акциенгезелшафтъ Динамитъ Нобелъ“ — Братислава, за основаване „Българска фабрика за сѣрна киселина“, акционерно дружество (Докладване и разискване)	1167	Н. Мушановъ	1181
		М-ръ д-ръ С. Загоровъ	1183
		П. Митевъ	1184
		С. Ганевъ	1185
		Дневенъ редъ за следващото заседание	1186

Председателствувашъ Никола Захариевъ: (Звъни)
Присѣдствуватъ необходимото число народни представители. Откривамъ заседанието.

(Отсѣдствуватъ народнитѣ представители: Аврамъ Гачевъ, Александъръ Радоловъ, Ангелъ Вълчевъ, Атанасъ Каишевъ, д-ръ Божко Ковачевски, д-ръ Иванъ Йотовъ, Иванъ Гърковъ, Маринъ Грозевъ, д-ръ Никола Дуровъ, Светославъ Павловъ и Стефанъ Керкenezовъ)

Председателството е разрешило отпущъ на следнитѣ г-да народни представители:

Дончо Узуновъ — 1 день;
Христѣ Статевъ — 1 день;
Д-ръ Петъръ Кюсеиановъ — 1 день;
Д-ръ Никола Дуровъ — 2 дена;
Д-ръ Иванъ Йотовъ — 2 дена;
Александъръ Радоловъ — 2 дена,
Гето Кръстевъ — 3 дни, и
Д-ръ Петъръ Шишковъ — 3 дни.

Посѣжнимо е питане до г-на председателя на XXV-то обикновено Народно събрание отъ ивайловградския народенъ представитель г-нъ Лазаръ Поповъ относно правото на председателя да тѣлкува правилника за вътрешния редъ на Народното събрание.

Минаваме къмъ първата точка отъ дневния редъ:

Одобрение на решението за забраняване износа на свинската масъ и на сламата отъ рѣжъ и отъ пшеница.

Моля г-на докладчика да прочете предложението.

Докладчикъ д-ръ Георги Липовански: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ проекторешението за забраняване износа на свинската масъ и на сламата отъ рѣжъ и отъ пшеница.

Г-да народни представители! По докладъ на Дирекцията за гражданската мобилизация, Министерскиятъ съветъ е одобрилъ съ XXVII-то и XXVIII-то си постановления, протоколъ № 5, отъ 14 януарий 1941 г., да се забрани износътъ на свинската масъ и на сламата отъ рѣжъ и отъ пшеница.

Въпросътъ относно тази забрана трѣбва да бѣде разгледанъ и гласуванъ и отъ Народното събрание, поради което, моля ви, г-да народни представители, да разгледате и, ако одобрите, да приемете представеното ви за целта решение.

Гр. София, януарий 1941 г.

Министъръ на финанситѣ: **Д. Божиловъ**

ПРОЕКТОРЕШЕНИЕ

за забраняване износа на свинската масъ и на сламата отъ рѣжъ и отъ пшеница.

Одобрява се следното:

„Да се забрани износътъ на свинската масъ и на сламата отъ рѣжъ и отъ пшеница.“

Председателствувашъ Никола Захариевъ: Които г-да народни представители одобряватъ проекторешението за забраняване износа на свинската масъ и на сламата отъ рѣжъ и отъ пшеница, моля, да вдигнатъ рѣжка. Мнозинство, Събранието приема.

Минаваме на точка втора отъ дневния редъ:

Одобрение на предложението за одобряване на договора, сключенъ между държавата и „Акциенгезелшафтъ Динамитъ Нобелъ“ — Братислава, за основаване на „Българска фабрика за сѣрна киселина“, акционерно дружество.

Моля г-на докладчика да прочете предложението.

Докладчикъ Екимъ Екимовъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ проекторешението за одобрение договора, сключенъ между държавата и „Акциенгезелшафтъ Динамитъ Нобелъ“ — Братислава, за основаване на „Българска фабрика за сѣрна киселина“, акционерно дружество.

Г-да народни представители! Сѣрната киселина е продуктъ особено необходимъ, както за индустрията, така и за нуждитѣ на народната отбрана. По тия причини, отъ една страна, следъ избухването на войната въ Ев-

лично, а, от друга — като продукт важен за военната индустрия и голѣмото ѝ употребѣние, доставянето на сѣрна киселина въ последно време е твърде трудно. Понеже въ страната ни има първични продукти, от които се произвежда сѣрна киселина, целесообразно и необходимо е да се построи фабрика за сѣрна киселина и олеумъ у насъ, като по тоя начинъ се осигурятъ нуждитъ на българската индустрия и народната отбрана съ постоянни и достатѣчни количества сѣрна киселина.

Следъ основното проучване на въпроса отъ Министерството на търговията, промишлеността и труда, Министерскиятъ съветъ намѣри, че най-подходящо е да се приеме предложението на дружеството „Акциенгезелшафтъ Динамитъ Нобелъ“ — Братислава, което предлага да основе въ България, съ участието на държавата, въ твърде кратъкъ срокъ, фабрика за сѣрна киселина и олеумъ, която напълно да задоволява нуждитъ на страната, като за целта се сключи тукъ приложениятъ договоръ.

Като ви излагамъ горното, моля, г-да народни представители, да разгледате и гласувате проекторешението за одобрение договора, сключенъ между държавата и „Акциенгезелшафтъ Динамитъ Нобелъ“ — Братислава, за основаване на „Българска фабрика за сѣрна киселина“, акционерно дружество.

Гр. София, януарий 1941 г.

Министъръ на търговията, промишлеността и труда:
Д-ръ Сл. Загоровъ

ПРОЕКТОРЕШЕНИЕ

за одобрение договора, сключенъ между държавата и „Акциенгезелшафтъ Динамитъ Нобелъ“ — Братислава, за основаване на „Българска фабрика за сѣрна киселина“, акционерно дружество.

Одобрява се сключениятъ между Министерството на търговията, промишлеността и труда и „Акциенгезелшафтъ Динамитъ Нобелъ“ — Братислава, договоръ за основаване на „Българска фабрика за сѣрна киселина“, акционерно дружество, одобренъ съ IX-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 23 ноемврий 1940 г., протоколъ № 210.

ДОГОВОРЪ

Между българското Министерство на търговията, промишлеността и труда (по-нататкъ означено съ „Държавата“, отъ една страна, и „Акциенгезелшафтъ Динамитъ Нобелъ“ — Братислава, което дружество, заедно съ едно учреждение, определено отъ българската държава, ще основе „Българска фабрика за сѣрна киселина“, акционерно дружество, въ София (по-нататкъ означено съ „Фабрика“), отъ друга страна, се сключва следниятъ договоръ:

§ 1.

Фабриката получава изключително право за постройка на една инсталация за произвеждане на сѣрна киселина и олеумъ въ България. Мѣстото на фабриката е на спирка Марица, при Пазарджикъ, или друго мѣсто, избрано по взаимно споразумение между дветѣ страни.

Фабриката се задължава да започне строежа на фабричните инсталации веднага, щомъ се получатъ необходимитъ за постройката разрешения отъ компетентнитъ за строежа власти, да се погрижи за по възможностъ най-бързата направа на машини и апарати, които ще се внесатъ отъ странство, и да извърши инсталацията въ разстояние най-много на една година и десетъ месеца, смѣтано отъ деня на утвърждаването на настоящия договоръ отъ Народното събрание, съ изключение на всички случаи на непреодолима сила. Това важи при условие, че отъ страна на германскитъ власти ще бжде отпущнато достатѣчно количество жельзо и други метали. Следъ завършването на монтажа и необходимитъ пробни работи на предприятието, фабриката ще започне веднага.

Вносътъ на доставенитъ отъ странство машини, апарати и материали, включително и опаковката, ще бжде освободенъ отъ мито, общински налози, акцизъ, гербъ и всѣкакви други бери, като държавата даде за целта незабавно нужнитъ вноски и девизни разрешения.

§ 2.

Фабриката се задължава да употреби за производството на сѣрна киселина и олеума български пиритъ, при условие, че той ще се достави въ достатѣчно коли-

чество и въ подходящо качество и съ не повече отъ 20% цинкъ. Транспортътъ на пирита става по изключителна тарифа по 23 класъ.

Въ случай че мѣстниятъ пиритъ не може да бжде доставенъ по причина на непреодолима сила, то фабриката има право да внася чуждестраненъ пиритъ.

§ 3.

Фабриката се задължава спрямо държавата да ѝ доставя цѣлото нужно количество отъ сѣрна киселина и олеумъ, срещу което държавата се задължава отъ своя страна да взема отъ фабриката най-малко 800 тона годишно H_2SO_4 въ форма на сѣрна киселина и олеумъ и то по възможностъ равномерно разпредѣлени презъ цѣлата година. Въ случай че фабриката не може да достави исканото отъ държавата количество сѣрна киселина или олеумъ, държавата има право да си достави остатъка отъ другде, както намѣри това за добре.

Държавата е свободна да покрие своитѣ нужди въ повече извънъ количеството отъ 800 тона годишно другде, въ случай че фабриката не е готова да достави по-голѣмото количество най-малко по офиеранитѣ отъ странство най-евтини цени франко вагонъ българска гара, кждето се намира заводътъ на държавата, включително митата и разносикитъ. Въ случай че фабриката приеме тази цена, то държавата се задължава да купи отъ фабриката и това по-голѣмо количество.

Държавата има право да употребява наново отпадъчната киселина, която се получава въ нейнитъ заводи. Отпадъчната киселина може да бжде продавана само на фабриката, съ която цената ще бжде уговаряна отъ случай на случай, както и останалитѣ условия за приемане съобразно съ качеството на отпадъчната киселина.

§ 4.

Фабриката се задължава да доставя на държавата исканитѣ отъ нея количества сѣрна киселина и олеумъ въ обичайно търговско качество при следнитѣ условия: Сѣрна киселина техническа 95/96% лева 380 за 100 кгр. Олеумъ 23/25% лева 430 за 100 кгр.

Тѣзи цени се разбиратъ при общъ пласментъ на фабриката отъ най-малко 2000—3000 тона годишно, смѣтано като H_2SO_4 . Ако общиятъ пласментъ надвиши 3000 тона годишно, ценитѣ на държавнитѣ доставки ще бждатъ следнитѣ:

Сѣрна киселина техническа 95/96% лева 328 за 100 кгр.

Олеумъ 23/25% лева 365 за 100 кгр. При общъ пласментъ, по-голѣмъ отъ 4000 тона годишно, ценитѣ ще бждатъ:

Сѣрна киселина техническа 95/96% лева 297 за 100 кгр.

Олеумъ 23/25% лева 344 за 100 кгр.

Въ случай че общиятъ пласментъ надвиши 5000 тона годишно, фабриката е готова да влѣзе въ нови преговори по ценитѣ на държавнитѣ доставки. Горнитѣ цени се разбиратъ въ цистеренъ вагонъ безъ опаковка, франко гарата на фабриката, свободно отъ гербовъ сборъ и данъкъ върху оборота. Иначе сж въ сила общитѣ условия за държавни доставки, изключая привилегията отъ 20% възв основа на чл. 55 отъ закона за насърчение на мѣстната индустрия.

§ 5.

Договорящитѣ страни се задължаватъ да влѣзатъ въ преговори относно едно ревизиране на споменатитѣ въ § 4 цени, определени за държавата, ако валиднитѣ при сключване на договора цени за пирита, електрическа енергия, надници и заплати, отношението на лева къмъ златото по курса на Българската народна банка бждатъ повишени или намалени съ общо повече отъ 10%, или производството би спаднало подъ 2000 тона годишно, смѣтнато като H_2SO_4 , тъй че преценяване на всички условия поддържането на горнитѣ определени за държавата цени се окаже непоносимо за фабриката.

Ако не се постигне съгласие върху ревизирането на определенитѣ за държавата цени, то всѣка договоряща страна има право да се обърне къмъ предвидения въ § 10 арбитраженъ съдъ.

§ 6.

Фабриката е свободна да определя ценитѣ за доставки на трети лица, съ изключение на държавнитѣ доставки, споменати въ § 3, обаче държавата има право на вето по отношение на тия цени. Въ случай че държавата упражни своето право на вето, тогава тя се задължава спрямо фабриката да ѝ доплати произлизащото отъ това намаление на печалбитѣ въ такъвъ размѣръ, че да се по-

криятъ доказанитѣ отъ фабриката производствени раз-
носки, включително общитѣ разноски плюсъ чиста пе-
чалба отъ 10%, като амортизацията се изчислява 10% го-
дишно. Настоящото съгласение не се прилага по отно-
шение на опредѣляне ценитѣ за държавнитѣ доставки,
упоменати въ § 4 и 5.

§ 7.

Държавата се задължава презъ времетраенето на до-
говора да не позволи да се създаватъ други фабрики за
сърна киселина и олеумъ, сама да не създава фабрики
за сърна киселина и да не участва при създаването на
подобни фабрики, както и да не позволява на трети лица
да произвеждатъ тѣзи продукти въ България. Това зад-
ължение има за предпоставка, че фабриката ще бѣде
въ положение да покрие нуждитѣ въ страната. Ако това
нѣма да бѣде възможно на фабриката или ако тя откаже
да разшири своето производство въ размѣръ, за да може
да покрие нуждитѣ на страната, тогава държавата има
правото да позволи на други фабрики да произвеждатъ
сърна киселина и олеумъ.

§ 8.

Относно вносното мито и общинския налогъ при вноса
на сърната киселина и олеумъ, както и на тѣхната опа-
ковка, сѣмъ мѣродавни митата и налозитѣ, които сѣмъ въ
сила въ деня на подписването на настоящия договоръ.

Въ случай на намаление на сегашното вносно мито или
общинския налогъ, държавата се задължава да увеличи
ценитѣ, по които купува сърната киселина и олеума отъ
фабриката въ такъв размѣръ, който е необходимъ, за
да се изравни общата загуба, която се причинява на фа-
бриката при доставкитѣ ѝ на трети лица, вследствие на-
маление на митата и бернитѣ. Одобрено повишение на
ценитѣ за 100 кгр. киселина не може да надвиши абсо-
лютния размѣръ на намалението на митото и общинския
налогъ за 100 кгр. киселина.

§ 9.

Относно данѣка върху оборота и данѣка върху общия
доходъ, сърната киселина и олеумътъ ще бѣдатъ обла-
гани не по-високо, отколкото споредъ данѣчна група
§ 15, група III, пунктъ 29.

§ 10.

Ако презъ времетраенето на договора възникнатъ нѣ-
какви спорни въпроси между договорящитѣ страни, тѣ
ще трѣбва да бѣдатъ най-напредъ изгледени по пътя
на пригледско споразумение. Ако, обаче, не се постигне
споразумение, то всички спорове подлежатъ на единъ
арбитраженъ съдъ, който има следния съставъ: всѣка
договоряща страна трѣбва да назначи въ срокъ отъ
14 дни единъ арбитъръ; тѣзи арбитри въ срокъ отъ
14 дни отъ тѣхното назначение могатъ да се спору-
мѣятъ относно избирането на председателя на арбитраж-
ния съдъ; ако не се постигне съгласие, тогава предсе-
дателъ трѣбва да се назначи председателътъ на апела-
тивния съдъ въ София.

§ 11.

За гаранция по изпълнението на § 1 отъ настоящия
договоръ фабриката ще внесе въ Българската народна
банка залогъ отъ 2.000.000 л. въ брой или ще представи
гаранция отъ първостепенна българска банка. Залогътъ
ще бѣде освободенъ, следъ като фабриката е инвести-
рала въ страната повече отъ двойното на горепомена-
тата сума, въ който случай отъ инвестиранитѣ стойности
ще служатъ като залогъ такива въ размѣръ отъ
4.000.000 л.

Ако децозирането на залога не стане най-късно 30 дни
следъ приключването на договора отъ Народното събрание
и публикуването му въ „Държавенъ вестникъ“, дого-
воротъ се счита унищоженъ по право.

За неизпълнение постановленията на § 1, договорътъ
се унищожава по заповѣдъ на министра на търговията,
промишлеността и труда и залогътъ се конфискува въ
полза на държавата.

§ 12.

Настоящиятъ договоръ подлежи на одобрение отъ
Народното събрание и влиза въ сила отъ деня на обна-
родването на указа въ „Държавенъ вестникъ“. Време-
метраенето на договора е 10 години. Следъ изтичането на
този срокъ специалнитѣ привилегии по този договоръ
се погасяватъ и следъ това фабриката може да работи
по-нататъкъ съгласно общитѣ законни постановления.

§ 13.

Веднага следъ одобрението на настоящия договоръ
отъ Народното събрание ще се пристѣпи къмъ основа-
ване на „Българска фабрика за сърна киселина“, акцио-
нерно дружество въ София. Съ основаването на „Бъл-
гарска фабрика за сърна киселина“, акционерно дру-
жество, всички права и задължения, които се пораждатъ
отъ настоящия договоръ за фирмата „Акциенгезелшафтъ
Динамитъ Нобелъ“, Братислава, преминаватъ върху
„Българска фабрика за сърна киселина“, акционерно дру-
жество, София.

§ 14.

Българската държава ще участва въ капитала на
„Българска фабрика за сърна киселина“, акционерно дру-
жество, съ 34% (тридесетъ и четири процента) и „Акциен-
гезелшафтъ Динамитъ Нобелъ“, Братислава, съ 66%
(шестдесетъ и шестъ процента). Акцитѣ на дружеството
ще бѣдатъ именни. Българската държава ще бѣде пред-
ставена въ управителния и провѣрителния съвети съ
2% (две пети) отъ гласовѣтѣ.

§ 15.

Настоящиятъ договоръ се състави въ единъ ориги-
налъ на български и нѣмски езикъ, които се даватъ на
Министерството на търговията, промишлеността и труда.
По единъ преписъ, заврѣненъ отъ Министерството на
търговията, промишлеността и труда, се дава на „Ак-
циенгезелшафтъ Динамитъ Нобелъ“, Братислава, и на
учреждението, опредѣлено отъ Българската държава.

§ 16.

Всички гербови марки и други разноски въ връзка съ
сключването на договора сѣмъ за смѣтка на „Акциенге-
зелшафтъ Динамитъ Нобелъ“, Братислава.

Гр. София, 23 ноемврий 1940 г.

Договорящи страни:

Министъръ на търговията,

промишлеността и труда: Д-ръ Сл. Загоровъ.

Д-ръ Хайнрихъ Гатино“.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Има думата
народниятъ представителъ г-нъ проф. Петко Стайновъ.

Петко Стайновъ: (Отъ трибуната) Г-да народни пред-
ставители! Преди два месеца се понесе слухъ изъ града,
че правителството е решило да даде на една чужда ком-
пания, като концесия и монополъ, постройката у насъ
на една фабрика за сърна киселина. Понеже въ мина-
лото ние сме имали подобни случаи, които сѣмъ предиз-
виквали буря отъ негодуване, мене ми се видѣ доста
невъзможно едно такова решение на Министерския съ-
ветъ и подадохъ питане до г-на министра на търго-
вията, съ което го питахъ, дали наистина има такова
решение на Министерския съветъ, дали правителството
е решило да предаде на чужденци една такава важна,
бихъ казалъ, съдбоносна за държавата индустрия. Два
месеца минаха отъ тогава, но г-нъ министърътъ не бла-
говолѣ да отговори на моето питане. Сега ми се дава
възможностъ да се изкажа по този въпросъ, защото
вчера биде внесено и днесъ предстои да се разгледа
предложението за одобрение на това решение на Мини-
стерския съветъ.

За какво се касае въ случая? Касае се, г-да, за осно-
ването отъ чужденци у насъ на една фабрика за
сърна киселина. Индустрията за сърна киселина, както
ви е известно, е основната индустрия за цѣлата тежка
и за цѣлата химическа индустрия. Не може да става дума
за произвеждане нито на изкуствена вълна, нито на из-
куствена гума — ако единъ день дойде да се постави
и у насъ този въпросъ — нито на синь камъкъ, нито
на изкуствени торове и редъ други продукти, ако не
притежаваме и не разполагаме напълно съ една добре
развита наша индустрия за произвеждане на сърна ки-
селина, защото сърната киселина е въ основата на про-
изводството на всички тѣзи индустрии. Днесъ въ осно-
вата на производството на новитѣ продукти, съ които
борави химията, стои сърната киселина. Така че инду-
стрията за сърната киселина е отъ основна необходи-
мостъ за бѣдешето развитие на една химическа или на
една тежка индустрия. Затуй именно ние очаквахме, че
въ България ще бѣде създадена индустрия за сърна ки-
селина, но че тази индустрия ще се предприеме отъ бъл-
гарски предприятия и, поради основното значение, което
ще има за цѣлия стопански и индустриаленъ животъ,

тази индустрия ще бъде предприета от самата държава, за да може държавата да командва и цените, и разпределението на този основен продукт.

Ние, г-да, ще трябва да станем индустриална държава, за да може нашият труд да бъде ценен по индустриалному, а не да останем чисто земеделско-стопанска държава. Важно е земеделското стопанство, но ние трябва да преработваме всичките продукти на българската земя — било като природни богатства, било като продукти на земята — и да станем една силна индустриална държава. Туй трябва да бъде за нас едно основно искане. Иначе ние ще се превърнем на една колония, на една второстепенна държава. Основното е да бъдем индустриална държава, а за да бъдем индустриална държава, необходимо е, основните индустрии, които командуват всички останали индустрии, цялостен стопански живот, както е случаят с индустрията за производство на сярна киселина, да бъдат в ръцете на държавата, да разполага с тях държавата.

Какво виждаме ние, г-да? Виждаме, че с този договор индустрията за сярна киселина у нас не се повърта да бъде учредена от българската държава, от български стопански предприятия. Някои могат да кажат: ама такава сложна индустрия ние не бихме могли да изкараме на добър край. Това не е вярно. Г-да! Българският химик, българският инженер, българският работник показва, че може а манипулира в най-сложните индустрии, и то с много добри резултати. Да ви цитирам ли, г-да, например, случая с експлозивите? Фабрикуването на най-сложните експлозиви и барути днес става в България от български работници. Тази индустрия за сярна киселина в никой случай не е по-малка, не е по-сложна, отколкото индустрията за експлозиви, която се ръководи и изпълнява от български работници. Следователно, възражението, че ние сме нямали хора, че ние не сме били годни за такава индустрия, не може да търпи критика. Идете, г-да, на Пловдивския панаир, за да видите какви индустриални работи може да произвежда българският работник и българската индустрия. И тогава вие ще бъдете преизпълнени с гордост и ще разберете, че и в тази област българският работник и българската индустрия и вобще българският гражданин може да прояви необходимата способност и необходимото търпение, за да я развие.

Индустрията за сярна киселина, г-да, е свързана с местни продукти, които излизат от земята. На първо място, индустрията за сярна киселина е свързана с пиритите. Ние имаме пирити в голямо изобилие, открити едни през 1935 г. при Панагюрище — най-богатите — и други в Родопите и даже в Софийско. Така че основният продукт за произвеждане на сярна киселина ние го имаме. Водата, ако е необходима — далъ Господ. Кое ни пречи да създадем тая толкова необходима за нас индустрия? Нищо, г-да. Създадена у нас една индустрия за сярна киселина, тя ще даде полък на ред други индустрии, химически и прочее, които ще създадат работа за българските граждани. Индустрията за сярна киселина е от голямо значение и за войската, за нейното въоръжение, за приготвяването на нитроцелулозата и вобще на барути. Най-после, г-да, индустрията за сярна киселина е от основно значение за създаване по-късно на тъй необходимата индустрия за изкуствени торове. Ето една девствена област, в която ние още не сме настъпили, но в която трябва да настъпим — изкуствените торове. А не може да става дума за индустрия на изкуствени торове, ако нямаме основното производство — сярна киселина, и ако правителството, държавата не командва производството на сярната киселина.

У нас въпросът за произвеждане изкуствени торове още не е повдигнат, така да се каже, главно поради липсата на производство на сярна киселина. На нас са необходими най-малко 10.000 тона изкуствени торове. Още през първите години, като се пропагандират добре тези изкуствени торове, ще са необходими 10.000 тона изкуствени торове, основата на които ще бъде сярната киселина.

Сярната киселина също така е в основата и на производството на синия камък, от който ние внасяме годишно за 50 милиона лева, г-да. У нас има една малка фабричка за син камък в Стара Загора. Необходимо е, обаче, да се направи една голяма фабрика за производство на син камък. Тоя въпрос е бил по-

вдиган — Министерството на търговията, промишлеността и труда вече на два пъти е било в преговори за създаването на такава индустрия за син камък — първия път още през време управлението на блока към 1931/1932 г.; за втори път през 1935/1936 г., когато е ставало въпрос да се построи фабрика за син камък от частни лица, а паралелно с това държавата да построи фабрика за сярна киселина. И най-после през 1940 г., сега, напоследък Министерството на търговията, промишлеността и труда е направило също така сондаж за постройка на една фабрика за син камък за производство на около 5.000 тона, колкото са нашите нужди.

Г-да! Ако искаме да запълним недостига ни от вълна, от памук, от изкуствена коприна, ние трябва рано или късно, и ние рано или късно ще прибегнем да създадем една фабрика за изкуствена вълна, за изкуствено памук. Така върви напредът, и ние няма да се борим срещу течението. Когато цялостният свят започна да произвежда изкуствена вълна и изкуствен памук, като използва дървесната маса, ние няма да се държим настрана от прогреса и да искаме на всяка цена да си служим само с вълната. Вълната, произвеждана от овце, ще остане пак, но ще бъде комбинирана с изкуствена вълна, с изкуствен памук. А основните продукти за тяхното производство са сярната киселина, варята, въглищата — продукти, които имаме.

Ако искаме да създадем такава индустрия на местна почва, която да използва местни продукти: местни пирити, местни въглища, местна вар, изобщо ред местни продукти, ние трябва да я създадем тук, у нас, под ръководство на държавата, та да можем по този начин да използваме тия именно продукти, които ние имаме. Защото, бъдете уверени, че има чужди държави, които нямат интерес у нас да се развие една индустрия, например, за изкуствена вълна, или една индустрия за изкуствени торове, за да могат да ни ги доставят от вън и по тоя начин ние да плащаме надници на техните работници, когато ние можем да създадем тая индустрия у нас и да плащаме тези надници на нашите работници. Така че, ако искаме да се освободим от една стопанска зависимост от чужбина и да можем да развием индустрия, каквато ние намираме, че е удобна за нашите интереси; ако искаме да развием и нашето земеделие, ако искаме да обезпечим народната отбрана и ако действително искаме да станем една индустриална страна, трябва да създадем индустрия за сярна киселина и да я създадем чрез държавата.

Тоя въпрос, г-да, сега не се повдига за първи път у нас. Той е бил повдигнат от държавата, но не от Министерството на търговията, през 1935/1936 г., в връзка главно с произвеждането на барути и на експлозиви. Тогава е направено предложение на нашето правителство, да се създаде една фабрика за 18 милиона лева, без сградите, които са щели да костват 4-5 милиона лева. Значи, ние можехме, при онова положение, главно да задоволяваме нуждите на Военното министерство от сярна киселина и ред други индустрии, да имаме за 5.000 тона годишно производство сярна киселина една фабрика, предложена ни за около 18 милиона лева, а с сградите към 23-24 милиона лева. Това предложение е било направено през 1935/1936 г. Защо не е било възприето, г-н министърът вярвам да ни каже. След това държавата — но пак не Министерството на търговията, промишлеността и труда, а друго министерство — е влязла в връзка с една минна компания, която е притежавала периметри за пирити, която минна компания е предложила на българската държава сама да построи една голяма фабрика за син камък, а държавата да поеме задължението да построи фабрика за сярна киселина. Тая минна компания се е задължавала да даде на държавата 20 милиона лева в заем, за да може тя да построи фабрика за сярна киселина. При това фабриката за син камък, която ще бъде построена от тая компания, се задължава да купува от държавата по една определена цена от 2-40 л. сярната киселина. Защо това предложение не е прието, ще ни каже пак г-н министърът на търговията, промишлеността и труда — сигурно в архивите на Министерството на търговията ще има указание за това, защо не е била възприета тая комбинация.

Въпросът минава в трети стадий. Към края на 1939 г., вече тоя път Министерството на търговията, промишлеността и труда взема инициативата да се по-

строи въ България една фабрика за сърна киселина съ годишно производство 5-6 хиляди тона и е ставало дума да се използва за целта от държавата, която ще построи тая фабрика, мината Елшица, Панагюрско, където се откриха извънредно богати залежи от пиритъ. Г-да! Държавата е влязла въ преговори по тоя въпросъ, дори е ставало дума да бъде установено, по каква цена държавата ще продава електричеството и възглицата за тая мина. Водена е била преписка, но понеже не е имало приготвени поемни условия от държавата, не се е стигнало до разрешение на въпроса.

И най-после дохожда четвъртият стадий въ развитието на този въпросъ. Въ 1940 г. се намисват вече държавните мини „Перник“, „Перник“ не е само за производство на възглица. „Перник“ днесъ представлява едно от най-огромните стопански предприятия у насъ, което се занимава и съ мини, и съ електрификация, и съ редъ други производства. Въ това си качество „Перник“ е поделъ инициативата да построи, съ паритъ, съ които разполага, инсталация за производство на сърна киселина, която диктува стопанския и индустриален животъ на държавата. Приготвени сж били и поемните условия за построяването на тая инсталация. Явили сж се изглежда и сериозни конкуренти, които сж били готови да участвуват въ търга. Защо министърът на търговията спрѣ производството на тоя търгъ? Защо министърът на търговията не остави тѣзи поемни условия да бъдат обнародвани, да стане търгът и да се види какви условия ще ни се представятъ, та тогава, ако нѣмаме смѣтка, да не строимъ? Защо се изостави тая инициатива, държавата да строи? Ние тукъ често чуваме отъ трибуната да се казва, че държавата трѣбва да вземе въ рѣшетъ си това, трѣбва да вземе въ рѣшетъ си онова; че държавата трѣбва да командува, че трѣбва да бъдат превърнати дадени предприятия въ държавни. Защо изпускаме тогава това важно предприятие отъ рѣшетъ на държавата и го даваме въ рѣшетъ на една частна компания, и то не българска, а чужда? На този въпросъ азъ не можахъ да си отговоря.

Споредъ поемните условия, това предприятие, тази постройка на инсталацията за сърна киселина щѣла да коштува 35-40 милиона лева — поне така е споредъ книгата — и построяката се е предвиждало да стане за 12 месеца, а сега се предвижда да стане за 22 месеца. Ако е въпросъ да сочимъ цифри, азъ мога да посоча и цифри. Азъ мисля, че г-нъ министърът нѣма да опровергае тия цифри, защото той ги знае. Споредъ изчислението на мини „Перник“, сърната киселина е щѣла да коштува 1-50-1-80 л. килограмътъ.

Министъръ д-ръ Славчо Загоровъ: Г-нъ проф. Стайновъ! Моля, кажете ми, при каква цена на пирититъ е направено това изчисление? Отговорете на този въпросъ.

Петко Стайновъ: Ще разгледамъ и въпроса за ценитъ, ще се спра и на стойността на инсталацията, и на цената на пирититъ, и на цената на електричеството.

Министъръ д-ръ Славчо Загоровъ: Не разбрахте въпроса ми. Азъ Ви питамъ, тая цена, която Вие цитирате, при каква цена на пирититъ е изчислена? На този въпросъ трѣбва да отговорите, за да разберете, че всичко това, което казвате, не е вѣрно.

Петко Стайновъ: Азъ ще дойда и на този въпросъ, но Вие знаете изчисленията.

Министъръ д-ръ Славчо Загоровъ: Да, знай ги, но отговорете на въпроса ми.

Петко Стайновъ: Значи, г-да, следъ като въпросътъ въ тоя четвърти стадий е билъ дошълъ вече до едно положение, щото мини „Перник“, държавно предприятие, да построятъ тая основна индустрия, неочаквано г-нъ министърът на търговията ни представя единъ договоръ, по силата на който ние се задължаваме да дадемъ концесия, монополъ на една чужда компания.

Кои сж били съображенията на г-на министра да предаде тая основна индустрия въ рѣшетъ на чужденци? Азъ зехохъ съ най-големо внимание мотивитъ къмъ предложението и останахъ учуденъ отъ тѣхъ, защото на този основенъ въпросъ г-нъ министърът не дава никакво обяснение. Казва се, че следъ основно проучване на въпроса отъ Министерството на търговията, промишлеността и труда, Министерскиятъ съветъ намѣри, че най-подходящо е да се приеме предложението на дружеството „Акциенгезелшафтъ Динамитъ Нобелъ“ — Братислава.

Министъръ д-ръ Славчо Загоровъ: Г-нъ Стайновъ! Отговорете на въпроса ми! Недейте се отклонява отъ него.

Петко Стайновъ: Много желая да чуя, точно кои сж съображенията за това на г-на министра. Българскиятъ народъ, и днесъ, и утре ще иска да знае, кой е станалъ причината и кои сж били мотивитъ, тая основна индустрия да бъде предадена на чужденци и да се negliжира едно българско държавно предприятие — мини „Перникъ“? (Рѣжоплъскания отъ дѣво)

Д-ръ Георги Липовански: Г-не професоре! Защо демагогствувате? Прочетете § 14 отъ договора, за да видите, че държавата участвува въ това предприятие. Каква е тая демагогия! Не Ви прилича!

Петко Стайновъ: Вие, който произхождате отъ разни либералски сръди, въ 1914 г. не предадохте ли мини „Перникъ“ на една чужда компания (Рѣжоплъскания), на едно подобно дружество, въ което държавата пакъ участвуваше съ 30%? И тогава бѣше такова предателство. Недейте ми възразява!

Д-ръ Георги Липовански: Кое е то? Кажете го!

Петко Стайновъ: Или Вие ще кажете: „Това не бѣше чужда компания“. Азъ ще обясня, доколко това е българско предприятие.

Д-ръ Георги Липовански: Вие участвувате въ индустрия, азъ не участвувамъ; Вие сте индустриалецъ, азъ не съмъ.

Петко Стайновъ: Вие ми кажете на мене: едно предприятие, въ което държавата нѣма 51% отъ акциитъ, едно предприятие, въ което държавата участвува съ 34% отъ акциитъ; едно предприятие, въ което болшинството отъ управителния съветъ, болшинството отъ акциитъ е въ чужди рѣце, въ рѣшетъ на чужденци, може ли да го наречете българско? Благодаримъ за подобна българщина и за подобно продаване интереситъ ни на чужденци! Азъ не очаквахъ, че единъ народенъ представител ще направи подобно възразение.

Г-да! Да отговоря на въпроса, който повдига г-нъ министърътъ. Ето договорътъ.

Министъръ д-ръ Славчо Загоровъ: Г-нъ Стайновъ! Отговорете на въпроса, който Ви зададохъ.

Петко Стайновъ: Касае се за единъ договоръ между българската държава, представена отъ г-нъ министъръ Загоровъ, и едно дружество, наречено „Акциенгезелшафтъ Динамитъ Нобелъ“ — Братислава. Никой нѣма да оспори, на всички ви е известно ...

Министъръ д-ръ Славчо Загоровъ: Г-нъ проф. Стайновъ! Оставете голѣмитъ фрази настрана. Отговорете на въпроса ми: при каква цена на пирититъ е направено изчислението?

Петко Стайновъ: Ама чакайте, азъ имамъ редъ на речта си. Ще дойда и до ценитъ. Ще започна да разглеждамъ договора параграфъ по параграфъ и при § 4 отъ него ще се спра и на ценитъ. Вие искате да ми диктувате какъ да говоря! Нѣма Вие да ми диктувате. Азъ ще разгледамъ параграфъ по параграфъ договора и когато дойда на § 4, ще дамъ отговоръ на въпроса, който ми поставяте.

Е добре, както е известно на всички, това дружество „Акциенгезелшафтъ Динамитъ Нобелъ“ е една филиала на германската фирма „И. Г. Фарбенъ — индустри.“ Това и г-нъ министърътъ нѣма да оспори.

Петъръ Савовъ: На Васъ мжката Ви е, защо компанията не е английска. (Оживление)

Петко Стайновъ: Значи, касае се не за словашко предприятие, а за „И. Г. Фарбенъ — индустри.“

Г-да! Споредъ чл. 1 отъ договора, касае се да се даде правото на това чуждо дружество, на тат чужда компания да произвежда изключително, значи, монополно, сърна киселина и олеумъ, което ще каже димяща или силно концентрирана сърна киселина. Азъ, обаче, говоря и употребявамъ въ случая за опростяване само за сърна киселина, защото то е все сѣщото, само че олеумътъ е концентрирана сърна киселина.

Първият въпрос, който се повдига тук, е, че фабриката, г-да, щъла да бъде построена, преди всичко, при гара „Марица“ или на друго място, избрано по взаимно споразумение. Значи, предрешава се въпросът, може да се каже, фабриката да бъде построена при мина „Марица“. Когато мини „Перник“, българската държава, беше решила да построи тая фабрика, винаги е ставало дума тя да бъде построена при Елшица, Панагюрско. Защо днес думата „Елшица“ не се споменава на първо място, както беше въ поемните условия на мини „Перник“, а се споменава мина „Марица“? Аз търся да отгадая и си го обяснявам с това, че може би тая чужда германска компания смъта, че ще може да взема пирити не вече от Елшица — ще намъри, на-примър, че не са богати, че не са добри — а от германската мина в Родопите и затова е избрано да бъде при мина „Марица“. Защото, ако е за водата, вода има и при Елшица, от Луда-Яна, и при Марица. Аз си обяснявам това с желанието на германската компания да използва германската мина. Но, най-после, и тая мина е в България. Аз само отбелязвам това, че се изоставя Елшица, Панагюрско, и се надявам, че г-нъ министърът ще ни даде обяснение.

Според § 1, постройката на фабричните инсталации ще тръбва да стане за една година и 10 месеца, когато въ поемните условия на мини „Перник“ е било предвидено тѣ да се извършат за 12 месеца. Значи, дават се 22 месеца на тая чужда компания за постройката на инсталациите, когато въ поемните условия на мини „Перник“ е било предвидено 12 месеца. Защо е увеличено времето от 12 месеца на 22 месеца, г-нъ министърът ще ни каже.

Вторият въпрос, който се поставя тук, е въ връзка с § 3 на договора. Ще се построи фабрика за производство на сѣрна киселина, която ще има изключително право да произвежда сѣрна киселина и, разбира се, да продава сѣрна киселина у насъ. Но това не стига. Съгласно § 3 от договора, държавата се задължава да купува най-малко 800 тона годишно сѣрна киселина от фабриката. Ами, г-да, ако държавата, да кажемъ, нѣма нужда от 800 тона? Значи, въпреки това, държавата е длъжна да купува 800.000 кгр. сѣрна киселина и да я заплаща по 3-80 л. килограмът!

Министър д-ръ Славчо Загоревъ: Колко ще струва?

Петко Стайновъ: Такова е задължението, тъй гласи договорът. И ако не трѣбва въ момента на държавата тая сѣрна киселина, навѣрно ще я държи на складъ въ фабриката и на туй отгоре ще плаща наемъ! Ами, г-да, ако държавата намъри смѣтка да си достави, на-примѣр, нитроцелулозата за барута си много по-евтино отъ въ — нѣщо, на което тя има право по договора — тогава тя, може би, нѣма да има нужда отъ тия 800 тона сѣрна киселина, но пакъ трѣбва да купува и заплаща тия 800 тона, защото се е ангажирала по туй договоръ. А това е единъ разходъ от 3 милиона лева и нѣщо.

Г-да! Както знаете, държавата е приготвила една инсталация за превръщането на отслабнатѣ, отпадъчните киселини въ силни. Нѣкои киселини отслабватъ през време на фабриката и държавата сега създава инсталация за превръщането на тия киселини отново въ силни. По този начинъ тя ще бъде освободена отъ задължението да купува голѣми нови количества сѣрна киселина, понеже сама ще преработва и подобрява отпадъчните киселини. Това показва, че държавата за своите нужди може да намали консумацията под 800 тона годишно, но въпреки това ще плаща на чуждата компания излишека, безъ да има нужда отъ него. Ако държавата реши да продаде отпадъчната киселина, може да я продава само на чуждата фабрика, и то по цена, която отъ случай на случай ще се опредѣля отъ тая чужда фабрика.

Сега, г-да, идвамъ на въпроса за ценитѣ, който се повдига отъ г-на министра на търговията. Фабриката се задължава да достави на държавата исканитѣ отъ нея количества сѣрна киселина по 3-80 л. килограмът. Тая цена се разбира при общъ пласментъ на фабриката най-малко отъ 2000-3000 тона годишно. Ако пласментътъ надвиши 3.000 тона, тогава ще се плаща по 3-28 л. килограмът.

Тая цена висока ли е или не? За да можемъ да отговоримъ на този въпросъ, трѣбва да си дадемъ смѣтка колко струва предприятието и колко са разноситѣ по произвеждането на сѣрната киселина. Споредъ едни изчисления, които се опитахъ да направя, при 4.500-

5000 тона производство годишно, значи, 15-16 тона дневно производство, разноситѣ сѣ 86 ст. на килограмъ. При производство 6500 тона годишно разноситѣ сѣ 76 ст. на килограмъ, включая раздробяването и разваряването на пирита, електрическото обезпичаване, произвеждането на киселината, концентрацията на олеума и всичко. Изчисленията са правени при цена на пирита 300-320 л. на тонъ.

Министър д-ръ Славчо Загоревъ: Какъ има такъв пиритъ, г-нъ Стайновъ?

Петко Стайновъ: Чакайте, и по това ще гворя.

Министър д-ръ Славчо Загоревъ: Това е една произволна данна при изчисленията. Кажете: какъ въ България има такъв пиритъ?

Петко Стайновъ: Това са изчисления, правени отъ компетентни български сѣди — при цена 300-320 л. на тонъ пиритъ. Ако нѣмаме довѣрие на тия компетентни български сѣди, на българскитѣ техници, тогава азъ бихъ молилъ да ми кажете кои са по-компетентни отъ нашитѣ техници, за да дойдатъ тѣ да ни кажатъ своето мнение. Това са официалнитѣ сведения, съ които разполагаме. Тѣзи са цифритѣ. Съ други цифри и самъ г-нъ министърътъ не разполага.

Но даже и да се промѣни, г-да, цената на пирита, пакъ нѣма да се стигне до цена 3-80 л. на килограмъ сѣрна киселина, която министърътъ ни предлага да приемѣ.

Министър д-ръ Славчо Загоревъ: Г-нъ Стайновъ! Азъ трѣбва да Ви помогна, защото работите въ една материя, която не е Ваша.

Петко Стайновъ: Която не е и Ваша! Кolkото е моя, толкова е и Ваша.

Министър д-ръ Славчо Загоревъ: Мисля, че тая материя е по-скоро за икономистъ, отколкото за юристъ.

Петко Стайновъ: Ами Вие сте само министър!

Министър д-ръ Славчо Загоревъ: Моля Ви да обърнете внимание на следното — азъ ще Ви помогна. Тия изчисления са работени по моя поръчка. Тѣ са само едни цифрени примѣри. Вие за пръвъ път ги виждате. Тѣ са дадени съ единъ ясенъ за мене интересъ, обаче не бихъ могълъ да ги изнеса тукъ. Тѣ са Ви дадени, Вие сте ги проучили и Вие ги изнасяте предъ насъ, но трѣбва да Ви обясня значението на тия данни. Първо, цената на пирита е произволна. Тя е едно алгебрическо а. Ако цената на пирита е толкова и толкова, толкова ще бъде цената на продукта.

Вторият въпросъ въ връзка съ цената е въпросътъ за оборота. Трѣбва да обърнемъ вниманието Ви на следното. Вижте, моля Ви се, каква обща продукция се получава.

Петко Стайновъ: Ето я — 4.500 тона годишно.

Министър д-ръ Славчо Загоревъ: Фабриката е задължена да доставя на държавата 800 тона годишно.

Петко Стайновъ: Ще разгледамъ цената, на която ще се продаватъ тия 800 тона.

Министър д-ръ Славчо Загоревъ: Азъ Ви моля да обърнете внимание, че тия данни са примѣри. Това е численъ примѣръ, не точна данна.

Петко Стайновъ: На това, което твърди г-нъ министърътъ, ще си позволя да възразя, макаръ да не съмъ специалистъ, че и той е специалистъ колкото мене, само че понеже сега е министър на търговията, разбира се, по е специалистъ, отколкото азъ. Обаче, иначе погледнато, колкото той е инженеръ по минитѣ, толкова и азъ съмъ инженеръ по минитѣ. Ние юриститѣ имаме поне тая способностъ — да се ориентираме. Единъ адвокатъ, единъ човѣкъ юристъ може да се ориентира по доклади, по цифри. Тия цифри, които давамъ тукъ, не са само отъ официални доклади. Тукъ са и всички други цифри, които можахъ да събера, доколкото можахъ да пророчая специални издания, наши и чужди. Азъ съмъ си далъ трудъ да проуча тия данни. Ако не са вѣрни цифритѣ, ще ме опровергате, помъчихъ се, дадохъ си трудъ да разбера тия цифри.

Така че, предполага се, това ще бъде цената на пирита. Въобще за 1 тонъ сѣра отъ пиритъ, г-не министре, споредъ Вашитѣ изчисления и споредъ всички изчисления, цената ще бъде 320 л.

При това положение, г-да, колко ще коштува инсталацията? Това чуждо дружество, което викаме сега да строи инсталация, да я експлоатира и да продава сѣрна киселина, трѣбва да построи инсталация за 15 тона дневно производство, да кажемъ, която споредъ изчисленията, правени отъ разни страни — азъ имамъ изчисления отъ разни страни — ще коштува днесъ около 37 милиона лева: зданието 4.000.000 л., инсталации, машини и пр. 27.000.000 л., монтажъ 1.700.000 л., транспортъ 500.000 л., непредвидени 750.000 л. Всичко горе-долу 37.000.000 л. Ето, г-да, една база за преговори. Азъ оставамъ настрана въпроса, че преди 3-4 години е предложено да се построи една инсталация за 18.000.000 л. безъ зданието. Зданието ще струва 5.000.000 л. или всичко 23.000.000 л. За толкова е било предложено на българското правителство да се построи инсталацията. Въ тия 37.000.000 л. сега се включва и ванадиумътъ — единъ металъ, който спомага за концентрирането състава на сѣрната киселина. Оставямъ сѣщо така застрана и въпроса за лиценцията, за индустриалното разрешително за постройката на тая инсталация. Включително лабораторията, инсталацията ще струва 37.000.000 л. Едно време произвеждането на сѣрна киселина е било подпомагано съ платина. Сега се употребява металътъ ванадиумъ, който може да се достави отъ Америка, отъ Русия, отъ Германия и отъ другадѣ.

При това положение, като смѣтнемъ лихви сѣрдно на вложения капиталъ 5%, инсталацията и зданието ще се амортизиратъ за 10 години, споредъ изчисления, правени не само отъ мини Перникъ, но и отъ други хора, които сѣ се занимавали, включително и отъ мене, доколкото съмъ се занимавалъ съ тая работа. Килограмъ сѣрна киселина ще струва — казватъ мини „Перникъ“ — 1.50 л. при 5.000 тона годишно производство. При 6.500 тона — 1.35 л. Нека бъде 2 л., толкова повече, че презъ 1939 г., следъ като войната е била вече въ ходъ, сѣрната киселина е била продавана въ Германия по 2.06 л. Внешена въ България, франко гранична гара е струвала 2.82 л. Туй е проверено по всички сведения стъ митницитѣ и отъ всички други институти. А сега държавата трѣбва да плаща, споредъ договора, първитѣ 800 тона по 3.80 л. килограмътъ — значи, съ 1 л. повече.

Освенъ това, г-да, въ реда на нѣщата е да се освободи това предприятие отъ всички данѣци и тежести. Защото нѣма да бъде сравнявано съ останалитѣ предприятия, които плащатъ данѣци. То ще има изключително положение, каквото има една концесия. И то не всички концесии, а само нѣкои изключителни концесии, каквато е тая. У насъ индустриалнитѣ предприятия сѣ освободени отъ нѣкои данѣци. Въ този договоръ се казва, че фабриката ще бъде освободена отъ гербовъ сборъ и отъ данѣкъ върху оборота. Ако тълкувамъ погрѣшно, г-нъ министърътъ най-после ще обясни. Затуй сме тукъ — да обясни.

Въ договора е казано, че ако производството на сѣрна киселина спадне подъ 2.000 тона, правителството се задължава да покачи цената надъ 3.80 л. за килограмъ. Значи, фабриката още въ първия месецъ може да каже: „Нѣмамъ пласментъ 2.000 тона годишно“, и държавата ще трѣбва да купува сѣрна киселина по цена надъ 4 л. Ще го видите това нѣщо въ договора.

Онова, което ме интересува, г-да, то е какво става съ частнитѣ лица, съ ония частни производители — занаятчи, индустриалци — които биха имали нужда отъ сѣрна киселина и които биха рискували утре да почнатъ у насъ производство на синь камъкъ, които биха хвърлили капиталъ въ производство на изкуствена вълна, на изкуствена коприна, на изкуственъ памукъ, на изкуствени торове? На какви цени ще бъде продавана сѣрната киселина на тѣхъ? Тѣхъ ги оставяме, г-да, на произвола. До известна степенъ може да се каже, че сѣ оставени на произвола на тая чужда компания.

Въ § 6 на договора е казано: „Фабриката е свободна да определя ценитѣ за доставки на трети лица, съ изключение на държавнитѣ доставки, споменати въ § 3, обаче държавата има право на вето по отношение на тия цени“. Какво е това вето? — „Въ случай че държавата упражни своето право на вето, тогава тя се задължава спрямо фабриката да ѝ доплати“ — държавата ще доплаща — „произлизащото отъ това намаление на печалбитѣ въ такъвъ размѣръ, че да се покрятъ до-казанитѣ отъ фабриката производствени разноски, вклю-

чително общитѣ разноски, плусъ чиста печалба отъ 10%, като амортизацията се изчислява 10% годишно“.

На едно предприятие, г-да, на което държавата не може да контролира общитѣ разноски, понеже дирекцията му е въ Братислава, а „И. Г. Фарбенъ-индустри“ има сѣщо директори, които не сѣ тукъ, откъде ще знаете вие какви сѣ общитѣ му разноски? Вие ще видите, че ние ще се намѣримъ въ едно безконтролно положение, при което фабриката ще иска да покачи ценитѣ и българската държава ще трѣбва да плаща разликата, ако иска да има производство на сѣрна киселина въ България. Въобще това ще бъде едно много сложно производство, една много сложна машина.

А колко просто би било, ако имаме едно българско производство, ако държавата произвеждаше сѣрната киселина, ако мини Перникъ я произвеждаше и я продава по такава цена, съобразна съ държавната политика! Може държавата да намѣри за нужно и отъ интересъ да продава по-евтино сѣрната киселина, за да може да се развие такава и такава индустрия у насъ. Но сега такава развитие, г-да народни представители, не ще може да става, защото тази фабрика ще бъде свободна въ продажбитѣ си на трето лице и сама ще определя ценитѣ — на коя индустрия колко и какъ да продава. И ако „И. Г. Фарбенъ-индустри“, която е въ основата на това предприятие, нѣма интересъ отъ развиването на нѣкои индустрии въ България, по силата на тоя параграфъ отъ договора може да създава редъ прѣчки на тия индустрии, за да не могатъ тѣ да се създадатъ у насъ, за да се внася отъ чужбина онова производство, отъ което има нужда.

Ето кѣде е слабостта на тоя договоръ, г-да.

Министъръ д-ръ Славчо Загоровъ: Г-не професоре! Имате грѣшка. Ще видите, че въ договора има единъ параграфъ, въ който се казва, че държавата има право на вето върху ценитѣ. Следователно, фабриката не може да направи нищо.

Петко Стайновъ: Държавата има право на вето, но ще трѣбва да заплаща срещу това вето.

Министъръ д-ръ Славчо Загоровъ: Адвокатъ сте и трѣбва да разберете правилно какъ се поставя въпросътъ. Пакъ да Ви обясня, че тая фабрика не може да направи нищо друго, щомъ цената не се определя отъ нея, а отъ държавата. Тая фабрика не може да прѣчи на другитѣ индустрии. Все сѣщото е дали държавата ще диктува ценитѣ на свое предприятие или на чуждо предприятие. Щомъ държавата ще определя цената, това е ясно. Защо поставяте въпроса другояче!

Петко Стайновъ: Г-не министре! Преди 7 месеца се гласува тукъ законътъ за осигуряване на снабдяването и за регулиране на ценитѣ, съ който се даде право на българската държава, безъ всѣкакви обезщетения, да определя ценитѣ на всички продукти отъ основно значение. Опредѣляйте и на тая фабрика, безъ всѣкакво обезщетение, по какви цени да продава. Приложете тоя законъ и по отношение на нея, определяйте вие цената.

Министъръ д-ръ Славчо Загоровъ: Ние не искаме да затваряме фабриката. Ние искаме тя да работи.

Петко Стайновъ: За да може да работи, вземете я вие — да я вземе държавата. Постройте я вие и въведете тогава една политика на ценитѣ.

Петъръ Савовъ: Кѣде останаха Вашитѣ конституционни теории?

Петко Стайновъ: Мълчи, бе! Ти не разбирашъ тия работи.

Петъръ Савовъ: Какво ще мълча? Какво ще кажешъ тогава за конституцията?

Председателствуващъ Никола Захариевъ: (Звъни)

Петко Стайновъ: Държавата има право на вето, но щомъ упражни това свое вето, трѣбва да плаща на фабриката. Това свръхплащане ще става при изчисление на общитѣ разноски, които фабриката ще представи. Понеже тая компания е чужда, да водимъ ние спорове съ нея за общитѣ ѝ разноски, не зная до кѣде ще стигнемъ, до какви цени ще свършимъ. Не бѣше ли по-добре това предприятие да бъде българско, да бъде прѣко контро-

лирано, да се определят от нас направо общите му разходи — заплати и пр. Българското правителство и Народното събрание ще проверяват заплатите на работниците, ще проверяват заплатите и на управителния състав.

Петър Савов: Има малко вълзевулщина тук.

Петко Стайнов: Г-да! Държавата се задължава през времетраенето на договора да не позволи да се създават други фабрики за сърна киселина и олеум. Значи, обезпечва се монополът.

Нъкой народен представител: За колко години е договорът?

Петко Стайнов: За 10 години. Ще дойда до тая въпрос. Въ § 9 от договора е казано: „Относно данъка върху оборота и данъка върху общия доход, сърната киселина и олеумът ще бъдат облагани не по-високо, отколкото според данъчната група § 15, група III, пункт 29.“ Това е 20% — най-благоприятната тарифа. А въ § 12 се казва: „Настоящият договор подлежи на одобрение от Народното събрание и влиза в сила от деня на обнародване на указа въ „Държавен вестник“. Времетраенето на договора е 10 години.“

Г-да! Ще ни се дава тая сърна киселина за първите 800 тона по 3-80 л. килограмът, а на нас ни се предлага сърна киселина откъде по-евтино. Даже германците ни я предлагат по-евтино. Ако сж върни изчисленията, които оспорва г-н министърът, на неговата администрация, „Перник“ ще я предлага по 1-50, 1-80, 2 л. килограмът. Кое е по-скъпнало тук? Не сж по-скъпнали вжличата, не е по-скъпнало електричеството. Само надниците сж увеличени с 15%. Кое е по-скъпнало, за да бъде толкова оскъпено производството на сърна киселина? Може най-много постройката днес да е по-скъпа.

Министър д-р Славчо Загорев: По колко лева купува държавата сърната киселина на свободния пазар и по колко лева се купува олеумът?

Петко Стайнов: Г-не министре! Азъ Ви давам сведения от митницата — че ни е предлагана сърна киселина на гранична гара по 2-80 л. Тия цифри имамъ.

Министър д-р Славчо Загорев: По колко лева казвате?

Петко Стайнов: На гранична гара по 2-80 л. килограмът.

Министър д-р Славчо Загорев: Вие се лъжете.

Петко Стайнов: Тия цифри имамъ от Вашата статистика. Вие ги пишете, вие я ръководите.

Министър д-р Славчо Загорев: Г-н Стайнов! Напразно искате да ме уязвите с тия дани.

Петко Стайнов: От там съм взелъ тия цифри.

Министър д-р Славчо Загорев: Вие сте мой колега и знаете, че не може да се разисква така. Знаете, че тия данни се отнасят за друга година, за други условия. Азъ питамъ: когато държавата прави доставка на сърна киселина, по колко плаща килограма? Вие можете да имате статистиката за общото количество внесена киселина, без известни разходи. Въпреки това, може да има по-големи разходи и, следователно, по-висока цена, по която държавата купува сърната киселина.

Петко Стайнов: По 2-80 л. килограмът. Това сж митните цифри.

Министър д-р Славчо Загорев: Азъ ще Ви кажа, че през миналата година сърната киселина е купувана от държавата по 5 л. килограмът и по 6 л. През 1939 г. е било така.

Петко Стайнов: Разбира се, като не се произвежда от наша индустрия, може и 15 л. да ни я продаватъ сега.

Министър д-р Славчо Загорев: Именно затова може държавата да купува по 5 и 6 л. килограмът. А сега на пазара е по 11 л.

Петко Стайнов: Направете българска индустрия, за да я имате по 2 л., а не по 3-80 л.

Министър д-р Славчо Загорев: Въпросът е дали държавно или частно да бъде предприетото. Говорете по въпроси, които сж от Ваша ерудация. Недейте говори подробности, които нѣматъ нищо общо съ въпроса.

Петко Стайнов: Щомъ намирате, че сме въ изключителни обстоятелства, щомъ у насъ днесъ, поради военната и международна конюнктура, можемъ да внасяме само отъ една държава, естествено, г-да, ще има покачване. Но когато питае г-на министра, колко е покачането на разните стоки, които внасяме отъ вън, и колко е покачането въ цените на стоките, които изнасяме, той ни казва: 30—40%. А сега излиза 100%.

Министър д-р Славчо Загорев: И това не е вѣрно. Вашето стремление да говорите все за едно и сѣщо, хвърля известна свѣтлина върху тия Ви тези. Не е вѣрно, че ние внасяме сѣрна киселина само отъ една държава. Ние внасяме отъ Италия, отъ Германия и отъ други държави. Следователно, това постоянно, тенденциозно, систематическо представяне на фактите вече трѣбва да посочи отъ какво изхождате.

Петко Стайнов: Днесъ, поради международното положение, ние сме поставени въ положение да внасяме само отъ точно определени, две държави; даже нѣма и три, защото Унгария не може да ни внася. Поради това ние само отъ две държави внасяме. Щомъ като нѣма конкуренция, цената ще бъде и 6 л. А азъ имамъ официалните цифри отъ края на 1939 г., които сж: 2-80 л. за килограмъ сѣрна киселина. Сега г-нъ министърътъ ни казва, че цената станала 6 л., значи, покачила се е 300%.

Тукъ постоянно се поддържа, че ония стоки, които внасяме у насъ, сж били увеличени 30—40%, а сега се оказва, че сж увеличени 10 пъти повече — 300%. И когато ние повдигаме въпроса за ножиците на цените, че цените на нашите стоки, които изнасяме, сж се покачили много малко, а цените на стоките, които внасяме — цени, които ни се налагатъ — сж се покачили много повече, казватъ ни, че това не е вѣрно. Ето, фактътъ е, че това е вѣрно.

Г-да! Щомъ е толкова голямо търсенето и щомъ е толкова скъпа сѣрната киселина, толкова повече нашето правителство бѣше задължено да се нагърби да построи една инсталация за произвеждане на сѣрна киселина по цѣна, която неговите подведомствени учреждения му предвиждатъ да бъде много по-ниска, отколкото тая, която се предвижда по този договоръ.

Така че тази инсталация, която въ 1935 г. е предвиждана да струва 23.000.000 л., хайде сега да струва 30.000.000 л., хайде да бъде 35.000.000 л., да бъде 40.000.000 л. При една амортизация отъ 10% годишно — което прави 4.000.000 л. на годината — за 10 години тя ще бъде амортизирана. Значи, подиръ 10 години цѣлата фабрика ще струва 1 л. на това дружество. Вие знаете, г-да, много добре, че когато се даватъ такива концесии, когато се дава такава пълно разпореждане на чужда компания у насъ, все пакъ инсталациите следъ свършването на концесиите оставатъ на държавата. И инсталациите на прочутата чужда концесия за електричество на Себионъ ще останатъ на общината следъ изтичането на договорния срокъ. Защо тая инсталация не остава на държавата, ами предвиждате, следъ като се напълно амортизира следъ 10 години, пакъ да я оставите — тукъ вече това предимство ѝ се дава да си функционира като частно предприятие? Азъ намирамъ, че г-нъ министърътъ тукъ не е следвалъ пътя на концесиите.

Каза се тукъ отъ нашия колега г-нъ Липовански, че това е българско дружество! А бе, г-нъ Липовански, всички чужди дружества, въ които нѣма нито единъ левъ български капиталъ, винаги носятъ името български и се казватъ „България“. Вземете, напримеръ, електрическото дружество А. Е. Г. — и то се казва Българско електрическо дружество. Все тъй се казватъ. Вземете, г-да, и белгийското дружество за електричество на Себионъ, въ което нѣма нито единъ левъ български, и то се казва „Българско дружество за електрификация на София и България“. Тѣ сж все „български“ дружества. Колкото повече българщината имъ е нечиста, толкова повече искатъ да турятъ едно качествено име „българско“, за да се прикриятъ въ очите на хората, че сж чужди. И въ случая сега първата мисълъ, която сж имали господата, е била да кръстятъ и това дружество „Българска фабрика за сѣрна киселина“.

Но казва се: ще има вътре и 34% български капитал. Не е сериозен човък днес в индустрията оня, който си дава парит да му ги управляват други. Никой не прави това, освен ако той сам има особени връзки с тях, които управляват. Иначе сериозен човък днес в никоя индустрия не си дава парит да ги управлява друг.

Ние какво ще направим? Ще основем едно дружество с 100 милиона лева капитал. Тук не е казано с колко.

Министър д-р Слъвчо Загоров: 15 милиона лева.

Петко Стайнов: Добре, 15 милиона лева. Защо не го казвате в договора? Ами че тук не ни е казано колко пари ще даде българската държава? Ние сме Народно събрание. Тия 5 милиона лева, които се полага да бъдат дадени от нас, какъ ще ги дадете вие? Нали трябва да ги дадем ние? Защо не казвате в договора: ще се основе едно дружество с капитал 15 милиона лева, като 5-ти милиона лева ще бъдат внесени от нас? Значи, ние ще внасяме пари в това дружество, а въ замѣна на това съ нашите пари ще се построи една голяма част от това предприятие, но ние няма да го управляваме, защото нямаме повече от 50% от акциите. Въ управлението ще имаме участие само 1/3, а чужденците ще имат 2/3. И това дружество било българско!

Това ми напомня онова „българско“ предприятие за експлоатиране на мините в България, на което в 1914 г. беше решено да предадем мини „Перник“. Мини „Перник“ в 1915 г. трябваше да се предадат на едно уж българско дружество, в което държавата участваше пак с 30%. Кой тук от вас мисли — има ли още един? — че това не беше предаване мини „Перник“ на чужденците — предаване, не дори продаване? Много право навремето народният представител от опозицията Никола Харлаков го беше нарекул предателство.

И понеже идвам на този въпрос, г-да, ще ми позволите да кажа, че в този договор не е казано най-напред откъде ще се купува пиритът, нито са дадени гаранции за купуването на българския пирит от държавните периметри. Чуждата комисия, понеже има свои мини в Родопит, може да представи на нас един изчисление за производството на своя пирит там, в Родопит, и да ни поиска много високи цени за пирита, за да може да оправдае по-високата цена на сѣрната киселина у нас. Каква е гаранцията ни в това отношение? Каква е възможността на правителството да може да действа тук? Ще приложи ли закона за регулиране на цените, който прилага към българските търговци и индустриалци? Ще прати ли онѣзи чужденци да чукат чакъл? Не, азъ предпочитам да не отидат работит до там.

Значи, ние нямаме възможност да контролираме цените на пирита, този пирит, за който ни говори толкова много г-н министърът. По този начин те могат да запоставят държавните периметри на мина „Елшица“, за да могат да благоприятствуват своите периметри, които сѣ пак български — в България всички периметри, макаръ и на чужденци, сѣ български — сѣ които те разполагат, и да си определят цената на пирита. Така че, г-да, ще имаме борба между държавните периметри на мина „Елшица“, например, и германски периметри в Родопит на една частна компания. Ако беше предприятието на мини „Перник“ или въобще предприятие, командвано от правителството, можеше да има контрол и на цените, и на другото, и на третото. Ние можехме да наложим цени на пирита, които отговарят и на българското производство, и на българските индустриални интереси.

Така че, г-да, азъ бих пожелал този договор да не го приемаме така леко. Азъ мисля, че ние трябва да поискаме, ако не да се махне всецѣло — което е моето мнение — то поне след изтичането на срока всецѣло да се предаде на българската държава предприятието за производство на сѣрна киселина. Вие тук се хвалите, че сте били все за етатизацията! Ха да ви видя да се проявите сега за етатизацията.

Д-р Георги Липовански: И Вие ли сте за етатизацията?

Петко Стайнов: Да, и азъ съм — в туй ново време.

Д-р Георги Липовански: И Вие ли сте?

Петко Стайнов: Да, за подобни големи индустрии — етатизация. Разбира се, и азъ съм за нея.

Д-р Георги Липовански: Отговорете: и Вие ли сте за етатизацията?

Петко Стайнов: Подчертавам го. — Защото, г-да, сега се поставя въпросът: представяте ли си вие какво значи въ рѣшетъ на чужденци това основно предприятие? Представете си, че се касае за мини „Перник“. Ако в 1914 г. не беше се намѣрило едно будно Народно събрание, което да вдигне гласъ на протестъ, ние, г-да, щѣхме да сме загубили мини „Перник“ сега. Тогава се намѣри едно болшинство, което овчедушно и послушно гласува, въ връзка сѣ единъ заемъ отъ 500 милиона лева, да предаде на едно чуждо дружество сѣ 30% български капитал, а именно на „Дисконто-Гезелшафт“, минитъ „Перник“. Виждате ли какво щѣше да бъде нашето положение, г-да — на всички вас, и на правителството — ако единъ чужденец би се настанил въ Перник и би командувалъ днес цените на въглищата и за българските държавни желѣзници, и за българската индустрия и би казалъ: „Тази и тази индустрия няма да получи въглища, защото ние нямаме интересъ въ България да се развива таква индустрия“? Туй щѣше да бъде нашето положение — положението на колония, и аслж онова деяние тогава азъ го сравнявамъ сѣ сегашното. Въ 1914 г. въ навечерието на една война, въ договора за 500-милионния заемъ, който Германия презъ „Дисконто-Гезелшафт“ даваше на България, за да я ангажира да влѣзе въ войната, се предвижда, мини „Перник“ и мини „Бобов долъ“ да се отстъпятъ сѣщо така на едно смѣсено предприятие, наречено „Българско дружество за експлоатиране на мини“, на което се гарантираше най-малко 20% печалба, и пр. и пр. На 2 юлий 1914 г., когато това е било гласувано, народниятъ представител Найчо Цановъ, отъ името на цѣлата тогавашна опозиция, е прочелъ една протестна декларация, въ която е казано: (Чете) „Вънъ отъ материалната загуба за държавата, отстъпването на мини „Перник“ и „Бобов долъ“ на единъ чуждъ консорциумъ туря началото на икономическата зависимост на България сѣ чужденци, защото поставя зараждащата се българска индустрия и експлоатацията на желѣзнопѣтните линии, които получаватъ въглищата си главно отъ „Перник“, въ зависимост отъ добрата воля на мощенъ чуждъ синдикатъ да ги снабдява или не навреме и по нормална цена сѣ нужните въглища. Това е начало на подчинението на България на чужда държава“ — заключава Найчо Цановъ.

Имамъ тукъ и договора отъ тогава, който няма да ви цитирамъ.

Това предаване на една основна държавна индустрия, отъ голямо значение за индустриалното и стопанско развитие на страната, не е минало, г-да, тогава сѣ безразличие въ Народното събрание. Напротивъ, вдигналъ се е единъ вой на протести, станало е бурно заседание, което ще го помиятъ всички, които четатъ дневниците на Народното събрание, и тия, които сѣ били негови свидетели. Азъ ще ви цитирамъ нѣкои случаи отъ тогава.

Разисква се и ще се гласува — заседание на 2 юлий 1914 г. „Дневници“ стр. 2189 — заемътъ и предаването на „Перник“ на „Дисконто-Гезелшафт“. Чете се протестътъ на Найчо Цановъ. Взема думата Павелъ Генадиевъ: „Долу извергите на българския народ!“ — е викалъ той срещу опозицията. „Долу предателитъ!“ — Силно тропане и викане „Долу“ на правителството отъ страна на съединената опозиция. „Ура“, „ура“ — за министър-председателя д-ръ Радославовъ отъ правителственото болшинство. Тропане по банките отъ опозицията. — Туй всичкото го намирамъ въ дневниците. Повикани да се приближатъ до трибуната, стенографитъ ставатъ. Нѣкои народни представители отъ правителственото болшинство дърпатъ масата на стенографитъ по-близо къмъ трибуната. На единъ представители отъ опозицията препрѣчватъ на премѣстването.

Единъ народенъ представител: Това часъ по история ли е?

Таско Стоилковъ: Това е отъ позорното минало — не го четете!

Петко Стайнов: Дръпватъ покривката на масата и разхвърлятъ останалата частъ отъ стенограмитъ и моливитъ. Наставатъ мнозина народни представители отъ всички страни и се сбиватъ около масата и трибуната

Други хвърлят томчета от афиширани речи на министри и други книжа върху министерската маса и стенографитъ. Хвърлянето на книгата се усилива. Едно томче уларва министър-председателя. Някои министри и народни представители извеждат министър-председателя от залата. Сборишкване и сбиване около трибуната. Стенографитъ не могат вече да действуват. Началникът на стенографитъ е ударен с едно томче в главата. Стенографирането става невъзможно. Масата на стенографитъ е нападната, сбиване. Председателят на Народното събрание, понеже вече не може да се водят стенографските дневници — „възлага на секретаритъ на Народното събрание да водят тѣ дневника“. Следъ това, за пръв път въ печатанитъ дневници на Народното събрание, нѣма помѣстени стенографски дневници, а има подписано отъ председателя на Камарата: „Гласува се договорътъ за заема съ „Дисконто-Гезелшафтъ“ и се предаватъ мини „Перникъ“.

Този начинъ на гласуване, г-да, и този протестъ на опозицията, който тя е направила, дадоха възможност по-късно — когато германцитъ единъ денъ дойдоха да си инкасирайтъ полицата и да искатъ предаването на „Перникъ“ — на генералъ Протогеровъ, който тогава бѣше началникъ на Дирекцията за стопански грижи и обществено подпомагане, съ неговитъ сътрудници да се възпротиви — въ началото на 1918 г., мисля — и да не допусне германцитъ да окупирайтъ мини „Перникъ“ и да стѣпятъ въ владението имъ.

Таско Стоилковъ: Не е вѣрно това.

Петко Стайновъ: Благодарение на тая съпротива на народното представителство, което опорочи гласуването на този заемъ, опорочи и предаването на „Перникъ“, днесъ ние сме господари на „Перникъ“.

На този моментъ азъ привличамъ вниманието ви, да си ги спомните днесъ вие, народнитъ представители, защото мини „Перникъ“, които така злополучно щѣха да преминатъ въ германска експлоатация, тѣзи мини „Перникъ“, списани отъ насъ, тѣзи мини „Перникъ“, които сѣ най-големото българско държавно предприятие, днесъ се явяватъ да построятъ тази фабрика и тя да си остане запазена за България. Вие не ги оставяте да построятъ тѣтсва предприятие, а го предавате на една чужда компания.

Не, господа! Азъ не мога да вдигна ръка за единъ подобенъ договоръ. Азъ моля той да бѣде оттегленъ, или, ако не щете да го оттеглите, поне да го поправите, за да гарантирате по-добре българскитъ държавни интереси. Е добре, ако вие се вдѣхновявате отъ духа на здравъ национализъмъ — този национализъмъ, въ името на който завчера вие ходихте да правите толкова публични събрания; тамъ бѣше писано „националенъ възходъ“, национализма го подчертахте вие — проявете този национализъмъ днесъ, когато се касае за българската индустрия и за българското стопанство. (Ръкоплѣскания)

Петъръ Савовъ: Не желаемъ отъ Васъ да ни давате теркъ, г-нъ Стайновъ!

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Деянъ Деяновъ.

Деянъ Деяновъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Не мислете, че съ леко сърдце вземамъ думата по това предложение на правителството да изкаже известно становище, различно отъ становището на правителството. Азъ смѣтамъ, че всѣки депутатъ, безразлично дали е опозиционеръ, по такива въпроси — по моето разбиране, отъ съдбоносенъ характеръ — трѣбва да има свое определено становище.

Може би много отъ разискванията тукъ щѣха да се спестятъ, ако въ мотивитъ за одобрение на това решение бѣха дадени повече факти, повече фактически материали и малко повече обяснения, защо е необходимо днесъ да допуснемъ въ нашата страна една чужда концесия. Нужно ли е на днешно време, когато България е въ това положение — финансово и стопанско — да се даде една концесия, безразлично кому? Не е нужно да подчертаемъ чий е чуждиятъ капиталъ. Важното и съществено е, че капиталътъ не е български, а е капиталъ чуждъ. (Глътка)

Г-да народни представители! Ако обичате да ме слушате.

Председателствуващъ Никола Захариевъ: (Звъни) Моля ви се, г-да.

Деянъ Деяновъ: ... да кажа и азъ моето мнение по събвѣсть, защото азъ не съмъ наемникъ, азъ съмъ депутатъ съ своя събвѣсть.

Единъ народенъ представителъ: (Казва нѣщо)

Деянъ Деяновъ: Разбира се, всѣки депутатъ има своя събвѣсть — то се знае — но позволете да кажа азъ своето мнение, ...

Ангелъ Стояновъ: Нѣма нужда да се подчертава това.

Деянъ Деяновъ: ... защото тукъ има известни положения отъ принципенъ характеръ, има и фактически положения, по които ние трѣбва да спремъ нашето внимание.

Концесии ние сме имали у насъ, г-да народни представители! Отъ концесии страдаме и днесъ. Концесията трѣбва да бѣде изключение въ държавното стопанство. Ние имаме една концесия на Себионъ. Тя е станала нарицателна въ нашия животъ. Всички, абсолютно всички знаатъ що е концесията на Себионъ и какви прѣчки е сръщала държавата да стане тя господаръ на това стабилно стопанско предприятие, тя да го експлоатира. Съдилища, арбитражи, какви ли не въртели създаде тая компания, която се настани у насъ отъ толкова години и — никакви резултати. Себионъ днесъ експлоатира българскитъ граждани. Азъ искамъ да сподѣля моитъ впечатления съ васъ и въ случая. Азъ се боя да не би да попаднемъ на една такава концесия, отъ която мѣчно ще можемъ да се отпремъ.

Моето убеждение, г-да народни представители, е: ако искаме да създадемъ въ България фабрика за сѣрна киселина, ние бихме могли да направимъ това и безъ чужди капитали. И наистина, ако нѣкой може да ме убеди, че днесъ е необходимо съ чужди капитали да създадемъ едно предприятие, отъ което българската държава има такава голяма нужда, азъ съмъ първиятъ, който ще дигне ръка да се даде такава концесия. Но азъ нѣмамъ такава убеждение. Азъ мисля, че съ собственъ български капиталъ ние бихме могли да постигнемъ същата целъ, която правителството иска да постигне съ допускането на една концесия въ България.

Доколкото моитъ сведения се простиратъ въ това отношение — г-нъ министърътъ на търговията сигурно ще ни даде повече освѣтление — ние имаме възможностъ съ наши собствени капитали да създадемъ тази индустрия отъ такава голяма държавна необходимостъ. Тази необходимостъ е подчертана накратко въ мотивитъ къмъ решението. Въ тѣхъ се казва, че е необходимо, особено въ днешнитъ военни времена, да имаме сѣрна киселина на разположение. И като се изхожда отъ тая предпоставка, че е необходима сѣрна киселина, отъ министра на търговията, респективно отъ правителството се казва, че като се обсъди този въпросъ, намѣри се за целесъобразно да се приеме най-изгодното предложение за даване концесия за създаване на такава фабрика въ България.

Е добре, г-да народни представители, не е само нуждата и целесъобразността, които трѣбва да ни ръководятъ въ случая. По-важенъ е въпросътъ: концесия ли трѣбва да бѣде, или трѣбва да имаме едно държавно предприятие, въ времето — забележете — когато се говори за етатизиране, за държавенъ контролъ, за държавна намѣса изобщо въ всички предприятия, за така нареченото дирижирано, контролирано стопанство и т. н. Тукъ се прави едно изключение, и ние трѣбва да отговоримъ: кое ни кара да дадемъ гласа си да се допусне тая концесия въ България? Ако ми кажатъ: нѣмаме достатъчно собствени капитали, нѣмаме технически подготвени хора въ България, тогава лесно бихъ могълъ да се съглася, че нѣма другъ пътъ, освенъ избрания отъ правителството. Но азъ казахъ и подчертавамъ още единъ пътъ: капитали въ България има. Отъ къде знамъ азъ тази работа, г-да народни представители? Отъ къде знамъ какъ се е развилъ този голямъ въпросъ у насъ?

Навремето мина „Елшица“, която се намира край моя роденъ градъ, бѣше придадена къмъ мини „Перникъ“. И тѣгава се каза, че мина „Елшица“ се дава на мини „Перникъ“ тъкмо за тая целъ: защото е богата съ пиритъ, защото има достатъчно количество пиритъ, който е достатъченъ за производството на сѣрна киселина за нуждитъ на България. Доколкото си спомнямъ, тогава бѣше изчислено, че ще имаме материалъ за около 30 години. И азъ, г-да народни представители, сърадвахъ моитъ съграждани, че наистина е дошло време да се създаде известенъ поминъкъ въ този беденъ край. Тамъ населението наистина е много бедно.

Съществува единъ голѣмъ социаленъ въпросъ, съ който и днесъ се занимаваме, когато отидемъ между населението: да създадемъ повече поминѣкъ, за да има по-малко недоволни въ България. Единственото сръдство, г-да народни представители, за да има по-малко недоволни въ страната, е да задоволимъ нуждитъ на бедното население. И ако бихме могли въ името на тази социална справедливостъ да създадемъ работа на всички, да нѣма безработни, ние ще постигнемъ нашата цель. Този идеалъ е може би мъчно постижимъ въ днешно време, но все пакъ нашата първа задача трѣбва да бѣде да облекчаваме страданията на хората, като имъ създаваме работа.

Създавахъ, казвамъ, моитѣ съграждани, че ще се открие фабрика за сѣрна киселина. Още тогава се каза, че това ще бѣде дѣло на мина „Перникъ“, на които се дава мина „Елишица“, която се намира при Панагюрище. Така се развива работитѣ. Нѣщо повече; азъ разбяхъ, че ще бѣдатъ намѣрени капитали, и дори били намѣрени.

И изведнаж, г-да народни представители, неочаквано за мене — това е причината, между другото, която ме кара да взема думата, да споделя със васъ разбирањата си по принципното и фактическо положение на въпроса — въпросътъ се измѣсти, каза се, че тая фабрика ще отиде другаде, че нѣма да бѣде въ този край.

Най-после азъ съмъ готовъ да изоставя настрана този въпросъ. За менъ, за нашия край, този въпросъ е важенъ, но понеже има други положения и други мотиви въ този договоръ, азъ мога да оставя настрана този въпросъ, който интересува нашето население.

Г-да народни представители! Въпросът е принципенъ. Първиятъ въпросъ, който искамъ да задамъ на г-на : - министра на търговията, е: защо държавата участвува съ 34%, а концесионерътъ — съ 66%? Нали за да може да се управлява едно предприятие, въ което държавата иска да надникне по-добре, последната трѣбва да има участие въ него най-малко съ 51%? Вие си спомняте, г-да народни представители, сжщо така законопроектъ за закупуване акции на „Българското параходно дружество“. Вие си спомняте мотивировката на този законопроектъ. Тамъ се казваше изрично: „Акционерната форма е удобна за днешно време, но държавата трѣбва да бжде вътре и да бжде господарь на своя капиталъ“, затуй искахме да закупимъ 51% отъ акциитъ на „Българското параходно дружество“. Ако тази аргументация е вѣрна — другъ е въпросътъ дали не трѣбва, дали не е по добре да се егатизира такова голямо предприятие, то е отдѣленъ въпросъ — ако казвахте акционерната форма, каквато се предвижда и за тая концесия, азъ питамъ: кое бѣше съображението, щомъ искате да запазите сжщата форма като най-удобна, да искате държавата да участвува съ 51% отъ акциитъ на параходното дружество, а туку държавата да участвува само съ 34%?

На този въпрос аз не мога да си отговоря, а и въ законопроекта няма мотивировка. Азъ съмтамъ, че няма да има противници, каквото съмъ азъ, открити противници, ако бѣше казано кои сѣ съображенията за тази концесия. Много мотиви можеше да не се даватъ. Можеше да се каже, че днесъ условията сѣ такива, че не може да не се днесутне чуждъ капиталъ — ние разбираме каквѣ чуждъ капиталъ се допуска — но все пакъ държавата си запазва правото да контролира, по простата причина, че тя е акционеръ съ 51% и, следователно, тя е господаръ на това предприятие.

И азъ се питамъ, г-да' народни представители, защо да не се запази този контролъ и при тая концесия? Азъ се питамъ, каквѣтъ е този капиталъ, който ще се инвестира въ това предприимѣе? Нали капиталътъ търси печалби? Ако тия хора сж дошли, като влагатъ своя капиталъ въ производство на сѣрна киселина, за да печелятъ, защо не се задоволятъ, да кажемъ, съ една известна печалба, рента на капитала, който се инвестира? Очевидно, други сж нафронтинята, очевидно, за друго искатъ да разпорежатъ напълно въ тази фабрика и не даватъ възможностъ на държавата да контролира.

Вие ще прочетете въ текстовете на този договор — да не влизамъ въ голѣми подробности — че държавата участвува съ 34%, а акционерътъ съ 66%. Съ това се отстранява отъ единъ голѣмъ принципъ, койго държавата установи за други частни предприятия, пакъ акционерни. Този въпросъ ще остане неясенъ дотогава, докато г-нъ министрътъ на търговията не даде задоволителни обяснения. Ако тия обяснения — азъ пакъ подчертавамъ това предъ г-на министъра на търговията — бѣха дадени порано, ако азъ ги знаехъ — забележете, че много бързо се внесе този законопроектъ и ние не можахме да събе-

рѣмъ всички необходими материали — може би щѣше да бѣде излишно това, което приказвамъ. Въ всѣки случай азъ намирамъ, че въпросътъ не е изясненъ.

Г-да народни представители! Какво се прави по-нататък? Редът параграфи от този договор гарантират абсолютно печалбата, като се цели да се гарантира във всички случаи една нормална печалба на това дружество, дори и при така нареченото „вето“. И аз питамъ: защо да не дадемъ тогава на това предприятие, на този капиталъ една голяма печалба дори, но ние да бъдемъ господари на него? Защото, г-да народни представители, не е безразлично кой ще бъде господарь на това предприятие. То ще стои повечко време въ България, ще стои 10 години, но забележете: когато се инвестира капиталъ, когато има благоприятни условия да вирее едно предприятие, то не си отива, то остава тукъ, то остава постоянно. И въ това отношение мене ми се струва, че наистина има известни опасения, когато този капиталъ стане господарь на това предприятие, когато ние не можемъ да разполагаме никога съ него, защото ще дадемъ концесията съ договора. И въ това отношение трѣбва също така да се помисли.

Г-да народни представители! Става дума за цената на сърната киселина. Чувамъ отъ г-на министра на търговията да поставя въпросъ на г-нъ Петко Стайновъ: „Вие правите известни изчисления, но не давате данни каква е космугемата стойность на пирита“.

Г-да народни представители! И азъ бихъ искалъ да зная каква е костуемата стойность на пирита, но тя не е определена. Дадена е база 3-80 л. за килограмъ сѣрна киселина, безъ да се казватъ елементитъ, които сж послужили за основа да се изчисли цената на сѣрната киселина. Азъ едно зная и добросѣствено ви го казвамъ: изчисления има отъ компетентни хора, че ако това предприятіе бжде държавно, цената на сѣрната киселина ще бжде далечъ по-низка отъ цената, по която концессионерътъ иска да продава сѣрната киселина на държавата. Вѣрно ли е това, г-да народни представители? — мога да попитамъ и азъ на свой редъ. Ако е вѣрно, ние не бихме могли да дадемъ концесията на този концессионеръ, защото българската държава трѣбва да се интересува не само да има този продуктъ, защото е необходимъ особено въ днешнитъ военни времена, но тя трѣбва да се интересува и отъ цената на този продуктъ.

Пакъ казвамъ, г-не министре, че имамъ тия данни отъ компетентни хора, които Вие сте назначили да изчислятъ тая цена. Тъ даватъ данни, сумирани въз основа на изчисления. Тъзи компетентни хора казватъ, че сѣмната киселина ще струва отъ 1.60, максимумъ до 2 л. Ако това е така, г-не министре, не бихъ могълъ да вдигна рѣка за даване на тая концесия, защото — много просто — цената е много по-евтина и не бихме могли да позволимъ ние народните представители, а назовамъ се и почитаемото правителство, да се дава на чужденци отъ българската държава по-голяма цена за единъ продуктъ, отколкото той струва.

Г-да народни представители! Азъ искамъ да свръ-
вато внимание и на другъ единъ въпросъ. Още въ на-
чарото се каза, че тая фабрика ще бъде на спирка „Ма-
рица“ или другаде нѣкъде, където двѣтъ страни се по-
разумѣятъ. Това е единъ въпросъ, който мене ме инте-
ресува малко по-специално. Казахъ ви откровенно, че про-
лявамъ интересъ къмъ този въпросъ и поради това, че
искаме да създадемъ малко работа въ онзи беденъ край,
отъ който съмъ избранъ. Но азъ питамъ: защо на спирка
„Марица“ да бъде фабриката и кое е това друго мѣсто,
за което евентуално двѣтъ страни биха могли да се по-
разумѣятъ? Не бѣше ли по-добре да не се опредѣля
спирка „Марица“, а да остане да се опредѣли мѣстото
после? Азъ имамъ сведения, че концисионерътъ иска
спирка „Марица“, защото неговата руда съ пиритъ е най-
близу тамъ. Стана дума за нѣкаква мина „Пиритъ“, която
е въ ржцетъ на сѣщия този концисионеръ, който ще си
доставя рудата отъ тая мина и може би съ тая руда ще
се задоволи напълно. А ние имаме интересъ, г-да народни
представители, да се вземе не само отъ тая руда, която е
на концисионера, но да се вземе и рудата, която се на-
хожда и другаде. Азъ ви казахъ, че имаме залежи въ Па-
нагюрско, не само пиритни, а и медни, които могатъ да се
използуватъ и въ друго отношение, струва ми се, г-не ми-
нистре, за производството на синъ камъкъ.

Стефанъ Радионовъ: И за желѣзницата до Панагюрище!

Деянъ Деяновъ: Това ще бжде отъ голѣма полза, драги Радионовъ, защото мината се намира много близко до гарата. Азъ смѣтамъ, че тая желѣзница, за която приказватъ, нѣма да остане апендиксъ, както се подхвърли, а ще обслужва българското стопанство и българскитѣ воеени, особено ако се продължи. Защото линията презъ Ихтиманъ има нужда да се свърже съ нея — и въ това отношение се правятъ проучвания, г-нъ министрътъ на желѣзницитѣ ще ви каже това — за да се облекчи трафикътъ. Значи, и това е едно благоприятно условие за този край.

Азъ подчертавамъ, г-да народни представители, може би следъ обясненията на г-на министра ние ще имаме друго становище, но при тия принципни становища, които азъ имамъ, и при този фактически материалъ, съ който разполагамъ, имамъ основание да кажа, че този въпросъ подлежи на по-голѣмо проучване, на по-голѣмо освѣтление. И азъ бихъ молилъ правителството и г-на министра на търговията да ни дадатъ повече фактически материалъ, за да можемъ да бждемъ убедени, че, гласувайки за този договоръ, вършимъ едно национално дѣло.

Иначе, г-да народни представители, азъ имамъ основателенъ страхъ, че това сж пристѣпи може би начални, които откриватъ пътъ къмъ нѣщо по-лошо. Азъ не бихъ могълъ да влизамъ въ тия голѣми подробности, въ които вѣже г-нъ Петко Стайновъ, но у менъ има едно смущение. И когато взимамъ думата съ такова стѣснение по този важенъ въпросъ, по който правителството има друго становище, бждете убедени, че това не е леко за менъ. Азъ наричамъ това пристѣпи на чуждия капиталъ. И днесъ, когато приказвамъ по този въпросъ, азъ смѣтамъ, азъ имамъ съзнанието, че браня интереситѣ на свободна и независима България. (Ржкоплѣскания)

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ д-ръ Атанасъ Поповъ.

Д-ръ Атанасъ Поповъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Този въпросъ, който е поставенъ на нашето внимание днесъ, никакъ не е маловаженъ и азъ бихъ молилъ народното представителство да се отнесе съ нуждната сериозностъ къмъ него, защото това е въпросъ, който засѣга основитѣ на нашата индустрия, на нашата военна техника и на нашето земеделско производство за едно десетилѣтие. Азъ смѣтамъ, че тая фабрика съ всичкитѣ й инсталации, които ще се построятъ тукъ, въ нашата земя, нѣма следъ 10 години веднага да се видне и да отиде въ друга страна, а пакъ ще остане тукъ, ще продължи съществуването си и по-нататкъ.

Г-да народни представители! Когато се разглеждаше законътъ за защита на нацията, азъ бѣхъ онзи, който направи предложение по чл. 27 да се ограничи еврейскитѣ капиталъ въ нашитѣ предприятия и нашитѣ кредитни институти, като му се даде възможностъ въ тия кредитни институти и предприятия той да участвува само съ 49%. Тогава българското правителство се съгласи съ това предложение и ние всички го гласувахме съ високото съзнание, че извърляваме единъ отечественъ дългъ, като гарантираме предприятията и кредитнитѣ институти въ нашата страна да бждатъ преди всичко въ рѣцетѣ на българския капиталъ и на българина изобщо.

Уважаемо Събрание! Азъ смѣтамъ, че тукъ съ това предложение, съ този договоръ, който ни се поднася, ние отиваме точно въ противоположната посока и точно въ противоположнитѣ тенденции на тия, които правителството иска да прокара у насъ. Вие знаете, че ние съ туй съзнание гласувахме закона за защита на нацията — българскитѣ предприятия и българскитѣ кредитни институти да останатъ въ рѣцетѣ на българи. Ние искаме българскитѣ капиталъ да преобладава тамъ и той да управлява тия предприятия и кредитни институти.

Днесъ, обаче, ние сме изправени предъ положението, едно крупно, едно огромно индустриално предприятие да го дадемъ въ рѣцетѣ на чуждия капиталъ. Мене не ме интересува отъ коя страна иде този капиталъ, не ме интересува дали е отъ близка или далечна страна. Азъ искамъ да се държи смѣтка преди всичко, че това е чуждъ капиталъ, който не за чернитѣ очи на всички ни идва въ нашата страна, но който идва преди всичко за своитѣ интереси, а следъ това да услужи на нашето народно стопанство. Поради това азъ искамъ да се спре вашето внимание върху този въпросъ, не съ лекота да погледнете на него и не така лесно да го гласувате, защото отъ разрешението му ще има огромни последици. Като четете договора, който е сключенъ между Министерството на търговията, промишлеността и труда и „Акциенгезелшафтъ Линамитъ Нобелъ“ отъ Братислава, вие ще разберете, че

едничката тенденция е да се охранятъ всестранно интереситѣ на тази фирма, която иска да вложи своитѣ капиталъ въ това предприятие въ нашата страна. Въ всѣки членъ, който ще прочетете, вие ще видите, че съ най-голѣма тънкость сж взети всички мѣрки, щото действително това предприятие да монополизира съ всички сръдства и по всѣкакъв начинъ търговията съ сѣрната киселина въ нашата страна.

Азъ нѣма да се спирамъ върху въпроса, че сѣрната киселина е основата на военната индустрия, основата на цѣлия земеделски трудъ. Напоследъкъ ние изнасяме грамадни количества пулпове, въ основата въ приготвянето на които лежи пакъ сѣрната киселина и нейнитѣ съединения. Азъ искамъ да отбележа тукъ, че се засѣга поминъкътъ на българския народъ въ неговата цѣлостъ, защото земеделитѣ преди всичко ще бжде ударено съ този договоръ.

Уважаеми г-да народни представители, четете алинея втора на § 3. Тамъ се казва: (Чете) „Държавата е свободна да покрие своитѣ нужди въ повече извънъ количеството отъ 800 тона годишно другаде, въ случай че фабриката не е готова да достави по-голѣмото количество най-малко го оферираниотъ отъ странство най-евтини цени франко вагонъ българска гара, където се намира заводътъ на държавата, включително митата и разносикътъ“. Вие виждате, че ако тази фабрика не е въ състояние да ни даде нуждното количество сѣрна киселина за нашето народно стопанство, ние сме ограничени въ търговията, въ покупката на сѣрна киселина, която бихме могли да доставимъ отъвънъ може би на много по-евтина цена, отколкото цената, която е предвидена въ сключения тукъ договоръ.

По-нататкъ. Въ § 4 се опредѣля цената на литъръ сѣрна киселина 3-80 л., като се казва: (Чете) „Горнитѣ цени се разбиратъ въ цистерненъ вагонъ безъ опаковка, франко гарата на фабриката, свободно отъ гербовъ сборъ и данъкъ върху оборота“. Г-да народни представители! Имайте предвидъ, че цената на сѣрната киселина, така опредѣлена 3-80 л., ще бжде фактически много по-висока, защото тя е франко вагонъ, безъ всѣкаква опаковка и т. н. Когато се транспортира на различнитѣ краища въ нашата страна, цената ще надхвърли 4 л.

Отъ друга страна, азъ имамъ сигурни данни отъ г-нъ инженеръ Спасовъ, главенъ директоръ на мини „Перникъ“ — това може да констатира всѣки въ докладитѣ му — че мини „Перникъ“ могатъ да инсталиратъ тази фабрика и да произвеждатъ сѣрна киселина по 1-54 л., най-много по 1-60 л. Ако действително това е вѣрно — а то не може да не бжде вѣрно, защото инженеръ Спасовъ е човѣкъ, който действително знае какъ приказва и не е неотговоренъ за своитѣ приказки — той ми показа и изчисления и документи — азъ не мога да разбера кои сж съображенията на г-на министра на търговията, промишлеността и труда и на цѣлото правителство да отхвърли предложението на мини „Перникъ“ и да сключи договоръ съ едно чуждо предприятие, съ една чужда фирма за произвеждане на сѣрна киселина.

Азъ отивамъ по-нататкъ и казвамъ, че дори мини „Перникъ“ да произвеждатъ сѣрната киселина по-скѣпо и да ни я продаватъ 10—15—20—50 ст. по-скѣпо, ние трѣбва да предпочетемъ, щото мини „Перникъ“, българскитѣ капиталъ, българското народно стопанство да инсталира тази фабрика и да произвежда сѣрна киселина, стколкото да допустимъ чужди капиталъ да идватъ тукъ и да експлоатиратъ нашето народно стопанство.

Таско Стоилковъ: Дано да стане това причина да се предизвика една парламентарна анкета, та може да се видятъ и нѣкои и други работи.

Д-ръ Атанасъ Поповъ: И сега, понеже г-нъ Савовъ постоянно говори, че българската държава има право на вето, нека да прочетемъ § 6, за да се види въ какъвъ размѣръ и въ какъвъ смисълъ българската държава има право на вето: (Чете) „Фабриката е свободна да опредѣля ценитѣ за доставки на трети лица, съ изключение на държавнитѣ доставки, споменати въ § 3, обаче държавата има право на вето по отношение на тия цени. Въ случай че държавата упражни своето право на вето, тогава тя се задължава спрямо фабриката да ѝ доплати произлизащото отъ това намаление на печалбитѣ въ такъвъ размѣръ, че да се покриятъ доказанитѣ отъ фабриката производствени разноси, включително общитѣ разноси, плюсъ чиста печалба отъ 10%“. Уважаемо Народно събрание, вие виждате, че съ това вето ние фактически охраняваме интереситѣ на предприятието, а не интереситѣ на българската държава. Ние днесъ сме въ война и може би тази сѣрна киселина да струва 11 л., както казва

г-н министърът на търговията, но аз не знам утре, когато времената се успокоят, колко ще струва тя и по колко ще можем да я доставяме откъде и дали утре нѣма да се отзовемъ съ вързани рѣце чрезъ този договоръ, да не можемъ да доставимъ сѣрна киселина оттамъ, откъдето бихме могли да я имаме по-евтино, ако не сме си създали собствена инсталация за нея.

Г-да народни представители! И съ § § 7 и 8 също така се охраняватъ интереситѣ на това чуждо предприятие. Азъ го наричамъ „чуждо“ заради това, защото, когато държавата участвува съ 34% въ него, въ никой случай не можемъ да го признаемъ за българско предприятие, още повече, че и въ управлението му българската държава ще участвува съ 2/5. Г-да народни представители! Азъ смѣтамъ, че ако добросъвестно погледнемъ на този въпросъ, ние трѣбва да отхвърлимъ договора и българското правителство да се замисли, съ срѣдствата на българската държава и на нашитѣ стопански предприятия, каквото е, напримеръ, мини „Перникъ“, да създаде тази индустрия, да построи тѣзи инсталации. Г-нъ министърътъ на търговията ни казва, че това акционерно дружество щѣло да има 15 милиона капиталъ. Ние гласуваме сега бюджетитѣ, ние отпускатъ кредити, и азъ не мога да разбера, българската държава нѣма ли 15 милиона лева да хвърли въ едно такова предприятие, за да има нужда да викаме чужда фирма и тя да учредява и да инсталира тази фабрика за производство на сѣрна киселина? Заради това азъ смѣтамъ, че ние трѣбва решително да отхвърлимъ този договоръ, защото само по този начинъ ние ще запазимъ не само за днесъ, но и за утре и за въ бъдеще българската стопанска независимостъ. Ние имаме достатъчно възможности и достатъчно срѣдства да създадемъ цѣлата тази фабрика съ всичкитѣ и инсталации. Азъ смѣтамъ, че Народното събрание трѣбва да насочи своето внимание натамъ, като отхвърли този договоръ, за да можемъ действително да защитимъ стопанската независимостъ, а оттамъ и политическата независимостъ на българската държава. (Ръкоплѣскания)

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Иванъ Петровъ.

Иванъ Петровъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! На мой редъ и азъ ще заявя, че този въпросъ, който се слага на нашето внимание, е действително извънредно сериозенъ, извънредно важенъ съ огледъ интереситѣ на нашето стопанство, съ огледъ и на нашата стопанска независимостъ. А вие знаете, че зависимъ стопански народъ е зависимъ и политически. Сериозността, г-да, изхожда отъ два, ще кажа азъ, източника. Азъ не съмъ специалистъ, но вие чухте тукъ какво приложение има сѣрната киселина въ нашето стопанство, че тя е основата на много индустрии, че тя е съ голѣмо приложение, особено за индустрии, които тепърва ще се развиватъ у насъ и които сж въ прѣка връзка съ нашето стопанство, съ нашето земедѣлие. Вие чухте известни опасения. Ако гласуваме това решение и тази концесия отиде въ чужди рѣце, вие чухте какви последици може да има за нашето стопанство. Вие чухте, отъ друга страна, че интересътъ е капиталенъ и отъ гледна точка на военната ни индустрия. Ето съображенията, които ни налагатъ да бъдемъ извънредно осторожни, извънредно внимателни при приемане на това решение.

Първо, съ този договоръ се дава изключителна концесия на тази фабрика въ продължение на 10 години да доставя на българската държава и на българското стопанство сѣрна киселина. Следователно, слага се така наречениятъ въпросъ за концесията. Е добре, г-да, фактътъ, че се изредиха тукъ нѣкои народни представители да говорятъ противъ този договоръ, противъ концесионната форма, особено когато тя се дава на чужденци, говори, че тѣзи хора дохождатъ да изразятъ това, което чувствува нашиятъ народъ. Никога въ миналото, когато се е искала концесия, не е била сръщана съ довърне отъ нашия народъ. Причинитѣ основателно ще търсите въ нашето минало. Ние сме една млада държава, която ревниво пази своята свобода. Но освенъ това, ние преживѣхме капитуляциитѣ и знаемъ какво е вмѣшателството на чужденеца въ нашия стопански и въ нашия политически животъ. При всички случаи, когато досега сж били внасяни за разглеждане въ Народното събрание концесии, ако сж били приемани, сж били приемани като една необходимостъ, съ съзнанието, че е нужно да бъдѣтъ приети, отъ нѣмайки, и съ голѣма хладина, съ голѣма резервираностъ.

Какъвъ е конкретниятъ случай? И той е въ реда на тия концесии, които сж посрѣщани съ хладина не, ами съ

неодобрение. И нека да ви напомня, г-да народни представители, че между многото концесии, които сж дадени досега, е и концесията на „Гларусъ“, срокътъ на която скоро ще изтече. Излишно е да ви посочвамъ концесията на електрическото дружество въ София. Тия концесии бѣха дадени навремето. Тогава нашитѣ икономически възможности сж били по-слаби, но сега мисля, че положението не е такова. Вамъ е известно, какви печалби натрупаха тия концесионери. Явно е, че когато единъ човѣкъ ще строи фабрика, нѣкакво стопанско предприятие на концесионни начала, ще иска да печели и българинъ да бѣде, и той ще иска да печели. Азъ не съмъ противъ печалбата. Ако нѣма печалба, нѣма да има и стимулъ за работа. Но въпросътъ е, може ли необходимо ли е, нужно ли е въ даденъ моментъ, конкретно казано за случая, да приемемъ концесионната форма на строене такава фабрика и то да се даде на чужденци, да се даде на чужди капитали. Другъ би билъ въпросътъ, ако се искаше тази концесия да се даде на българи, на български капитали, съ участието или безъ участието на държавата.

Има ли възможностъ тази концесия, тази фабрика, това производство да бѣде въ български рѣце? Г-да народни представители! Азъ считамъ, че това, което се цели съ този договоръ, да се доставя сѣрна киселина за нуждитѣ на нашето стопанство днесъ, утре и за въ бъдеще, да се задоволяватъ и нуждитѣ на военната индустрия, може да се постигне по този пътъ, за който говориха и преждеговорившитѣ — чрезъ построяване на една фабрика, безразлично дали ще бѣде на концесионни начала или не, дали ще бѣде съ участието на държавата или не — съ срѣдства на българското стопанство, съ срѣдства на българската държава. Азъ не вѣрвамъ, че тия, които говориха тукъ, сж били голословни, когато твърдѣха, че мини „Перникъ“ приемали да се нагърбятъ съ уреждането на такава фабрика. Този фактъ е голѣмъ фактъ и не можемъ да го пренебрегнемъ.

Но азъ отивамъ и по-нататъкъ. Ако има нѣкакво неудобство това да се направи отъ мини „Перникъ“, ако се счита, че минитѣ ще занемарятъ своята работа, като се хвърлятъ въ други индустрии, не може ли да се направятъ усилия да се събератъ други български капитали? Тукъ се казва, че държавата ще участвува съ 34% отъ капитала. Най-сетне, ако е нужно, защо българската държава да не даде повече срѣдства, колкото е необходимо? Азъ не съмъ голѣмъ партизанинъ на етатизацията, казвалъ съмъ го много пъти, защото държавата не е добъръ стопанинъ, защото въ такъвъ случай производственитъ разности сж по-голѣми, има бюрократизмъ и продуктътъ става по-скъпъ, защото се създава паразитизмъ. Често пъти ще ме чуете да не бѣда сторонникъ на етатизацията, и затова нѣкой ми казватъ: ти си за национална индустрия, а се изказвашъ противъ етатизацията. Азъ излизамъ винаги отъ тая предпоставка: каквото ще да бѣде подъ българското ребе, на българската земя, когато то е българско, на български капитали, на български поданици, то е продуктъ на българския националенъ трудъ, то е винаги въ разположение на българската държава, на българското стопанство. Азъ считамъ, че който ще да строи въ тази държава, трѣбва да има печалби, ако сж много, ние ще ги изземемъ по надлежния редъ. Азъ съмъ винаги подлъжатъ, че трѣбва да има печалби, защото, ако нѣма, нѣма да има прогресъ.

Но въ дадения случа какво има? Ще се създаде едно предприятие раг excellence индустриално, което ще бѣде ни ракъ, ни риба — хемъ е частно, хемъ съ участие на държавата. Но най-важното е, че нѣма да бѣде българско, ами ще бѣде чуждо, чужденци ще решаватъ.

Не искамъ да влизамъ въ разбирателство за „вето“-то, за концесионния срокъ и дали като мине той, нѣма концесионеритѣ да си останатъ собственици. Азъ спирамъ вниманието ви на принципиалния въпросъ: трѣбва ли държавата да приеме концесионната форма или не трѣбва да я приеме?

Ето защо азъ съмъ противъ по много съображения, които вие всички чувствувате, а най-вече по съображението, че ние сме една малка държава. Всички знаете какво представлява една малка държава, като нашата, която се търси пазари за своето земедѣлие, която трѣбва да се говори само за утре. До голѣма степенъ зависимостъ отъ чужди капитали, на съ чуждъ капиталъ, ще да е прѣдъ всички концесии, при тия предприятия, които ще да се построятъ.

представител да интервенира въ много случаи предъ този или онзи министър. Това става всеки ден, макаръ да сме суверенна държава и въ политическо и въ икономическо отношение. Вие знаете, че сега сж твърде чести посещенията на дипломатически представители предъ различни министри, за да отстояват интереситъ на тѣхнитъ подданици. Ако е нѣкоя малка държава — както и да е; но ако бжде нѣкоя голѣма държава, азъ ви питамъ: какво ще бжде нашето положение? Сега, подъ една или друга форма, ние почнахме да гонимъ единъ капиталъ, нареченъ еврейски, който всѣщностъ е български, и виждаме, какъ други се настаняватъ на мѣстото на евреитѣ. Вие сигурно внаете, какво става съ конфекцията на софийския пазиръ, ва което има протести отъ търговското сдружение и еснафитѣ — настаняватъ се чужденци и фактически взиматъ монополъ.

Ето защо азъ считамъ, че ако тръгнемъ по този пътъ, е опасно. Нека никой отъ министерската маса не мисли, че става въпросъ за довърне къмъ този или онзи министър. И дума не може да става нито за поченостъ, нито за добри намѣрения, нито за каквото и да бжде. Въпросътъ е, дали трѣбва да приемемъ концесионната форма за реализирането на подобна индустрия, или ще трѣбва да усвоимъ нѣкоя друга форма.

Азъ твърдя, че ние имаме срѣдства да построимъ една фабрика за сѣрна киселина съ български капитал. Има ли нужда да ви цитирамъ онова, което каза въ изложението си г-нъ министърътъ на финанситѣ? Той ни каза какви спестявания имаме, и тукъ нѣколко пѣти се постави въпросъ: какво ще правимъ съ тѣзи спестявания? Даже и г-нъ Ковачевъ неотдавна ви говори тукъ пакъ въ връзка съ тѣзи спестявания. Днесъ за днесъ ние имаме голѣми спестявания, които трѣбва да хвърлимъ въ тази или онази индустрия. Ето, сега се явява една индустрия, която ще бжде рентабилна, съ голѣмо бждеще. Азъ не се страхувамъ по отношение на цената на сѣрната киселина. Азъ предпочитамъ да бжде тя съ единъ левъ по-скѣпа, но да се произвежда въ България. Белгийското дружество за освѣтление има нѣколко стотини милиона лева печалба, които стоятъ тукъ, защото то не може да ги изнесе, а и други дружества иматъ у насъ авоари, които сжщо не могатъ да прехвърлятъ въ чужбина. Но това дружество ще намѣри единъ или другъ начинъ да ги прехвърли тамъ. Азъ отивамъ по-нататкъ. Макаръ да знамъ, че българската държава по-скѣпо ще извърши строежа на тая фабрика и по-мѣчно ще достави нужнитѣ материали отъ чужбина, азъ смѣтамъ, че ако това е било възможно преди 5-6 месеца, ще бжде възможно и сега, както твърдятъ мии „Перникъ“. Азъ мисля, че не е изключена възможността да бжде тая фабрика построена сега, въ продължение на 5-10-12-15 месеца. Чакали сме толкова време, ще почакаме още малко.

Азъ правя апелъ къмъ васъ, г-да народни представители, правя апелъ и къмъ правителството: нека този въпросъ да бжде отложенъ, да не вземаме днесъ решение по него, защото право ви казвамъ, азъ останахъ изненаданъ. Изненаданъ съмъ не само отъ това, че предложението се внесе снощи — азъ бѣхъ си отишелъ по-рано, защото не ми бѣше добре — а днесъ го намирамъ поставено на дневенъ редъ; изненаданъ съмъ не толкова отъ бързината, съ която се иска да се прокара това предложение, а отъ това, че въ нашата преса досега нищо не се писа по този въпросъ. Това е концесия, и ние знаемъ, какво се пише въ пресата, когато е въпросъ за концесия. Искамъ да знамъ: на тая преса, дирижирана, контролирана, не е ли било внушено да не пише нищо по тая концесия?

Тодоръ Кожухаровъ: Цензурата не допуска.

Иванъ Петровъ: Азъ се чудя, какъ може цензурата да не допусне да се пише по единъ такъвъ въпросъ.

Министъръ д-ръ Славчо Загоревъ: Азъ ви моля, г-да, да запазите нужното спокойствие по въпроса, който е сложенъ тукъ за разглеждане, и да не се поддавате на това подхвърляне по адресъ на цензурата. Азъ ви казвамъ съ пълно съзнание за онова, което говоря, че цензурата не е спирала нищо. Напразно сега се намѣсва тукъ цензурата.

по въпроса не се до-

говоря за ста-

въпроса.

не се за-

Министъръ д-ръ Славчо Загоревъ: Азъ искамъ да ви кажа, че никакви статии по този въпросъ не сж били отхвърляни отъ цензурата. А що се отнася специално за питането на г-нъ Петко Стайновъ, ще кажа, че ако бѣше поставилъ питането си съ присжщата му обективностъ, както когато говори по научни въпроси, и съ онова отношение, което той дължи на мене и азъ дължа нему, като колеги, азъ бихъ му отговорилъ. Но неговото питане бѣше направено по начинъ, който противоречи, както на призванието на г-нъ Стайновъ, така и на нашитѣ отношения. Ето защо азъ си запазихъ свободата да говоря по този въпросъ, когато му дойде времето. Сега азъ ви моля да разгледате обективно и спокойно въпроса и да не смѣсвате всички онѣзи нѣща, които по други причини се намѣсватъ въ разискванията. Азъ нѣмамъ никакви ангажменти по този въпросъ и ще бжда благодаренъ да чуя колкото се може повече оратори.

Иванъ Петровъ: Азъ благодаря на г-на министра за тия освѣтления, но фактътъ е безспоренъ, че по единъ такъвъ сериозенъ въпросъ пресата не писа нищо. Моето отношение къмъ пресата азъ не веднажъ съмъ деклариралъ тукъ. Азъ мисля, че голѣмата задача на пресата е да служи на истината. Може да служи и на политиката, но преди всичко трѣбва да служи на истината — да освѣтлява общественото мнение. Защо досега не се е писало нищо, не знамъ. Азъ не зная, дали цензурата не е допуснала да се пише, но ако се е намѣсила, това би било при-скрѣбно, това ще даде поводъ на тълкувания, ще даде материалъ за всевъзможни клюки и интриги. Вие знаете, че напоследъкъ имаше една работа въ Министерството на земедѣлието въ връзка съ нѣкакъвъ серумъ, по която сжщо не се писа нищо. Азъ не желая да бжде хвърлена каквато и да е сѣнка относително почеността на днешното управление, и позволете ми, г-да министри, да кажа, че както вие тамъ сте ревниви и държите за вашата поченостъ и за почеността на вашето управление, така и ние не по-малко желаемъ да бждемъ ревниви, защото ние носимъ отговорностъ предъ народа, ние ви гласуваме кредити, ние ви даваме довърне, ние кредитираме правителството, ние сме избрани въ името на политиката, която мислимъ, че вие ще отстоявате. Така че тукъ не се касае за тогава или оногава, а за почеността на едно управление, което ние всички поддържаме. Следователно, трѣбва да се прави възможното, за да се избѣгва всичко онова, което може да даде поводъ за клюки, за анонимни приказки, за клевети и пр. Ето защо, ако азъ загатнахъ отде, че пресата нищо не е писала и че това ме поставя въ недоумение, това недоумение азъ го свързвамъ съ обстоятелството, че предложението бѣше внесено и сложено на разглеждане бързо. Не влагамъ въ това никаква тенденция, а говоря обективно и добросъвестно.

Заклучавамъ, г-да народни представители. Нека това предложение бжде оттеглено. Нека направи това г-нъ министърътъ на търговията, когато азъ уважавамъ като извънредно трудолюбивъ човѣкъ, който желае действително най-безкористно, всеотдайно да служи на поста си. Въ миналото той, може би, не е работилъ, не се е готвилъ за този постъ, не е билъ политикъ, не се е занимавалъ съ стопански въпроси, но днесъ виждаме, съ каква привързаностъ, съ какво добро желание иска да бжде полезенъ на родината въ този тежъкъ моментъ. Не е лесно днесъ да бждешъ министъръ; за мнозина, които аспириратъ, може би това е лесно, но, по моето разбиране, днесъ не е голѣмо удоволствие да бждешъ министъръ.

Прочее, азъ считамъ, че предложението трѣбва да се оттегли, да се помисли върху него и да се потърсятъ възможности за реализирането съ български капитал на това мѣтроприятие, така необходимо, както се подчерта тукъ, и за народното стопанство, и за народната отбрана. Основателна е тази боязнь у всички ни. Недейте, г-да народни представители, така съ леко сърдце да дигнете ръка. Често пѣти за такива решения се е дига ръка само по довърне, безъ да сж проучвани. И тамъ (Сочи министерската маса) сж хора, както сме и ние; и тамъ може да сгрѣшатъ, както и ние грѣшимъ. Когато една работа се обсъжда отъ колективния умъ, ще се намѣри най-правилното решение. Както ви казахъ, концесионната форма е опасна за малкиѣ държави. Дано по този случай не доживѣемъ онова, което е било въ миналото и за което ни напомни г-нъ Стайновъ — онова бурно заседание презъ 1914 г., когато се е касало да се заложатъ и продадатъ минитѣ „Перникъ“. Това трѣбва да остане въ далечното минало като тжженъ и печаленъ споменъ. Ние въ тази Камара, при събитията, които се развиватъ, живѣемъ съ вѣрата, че България ще

бъде и ще пребъде. Ние сме малка държава. Голѣмитѣ държави, голѣмитѣ валици вървят, тѣ се срѣщатъ, и какво ще стане съ нашата политическа независимост? Богъ знае. Дано и Господъ ни помогне да бъдемъ съ акъла си и да бдимъ върху нея. Но по отношение на нашата икономическа независимост, ние сами трѣбва да разсмѣждаваме и решаваме зрѣло. Нека не оставимъ споменъ въ историята, че по такива въпроси, които сѣ били свързани съ нашето икономическо завладяване отъ чужденците, сами сме си турили хомота на врата.

Председателствувашъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Никола Мушановъ.

Никола Мушановъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Азъ намирамъ, че апелътъ на г-на министра на търговията, промишлеността и труда, който иска отъ насъ да разискваме обективно по въпроса, е умѣстенъ. По такъвъ въпросъ не трѣбва да влагаме страсти.

Тоя законопроектъ азъ имамъ случай да го изуча въ много кратко време, защото едва днесъ, когато дойдохъ тукъ, се запознахъ съ него. Въ желанието си да бъда обективенъ, ще взема само даннитѣ, които се изложиха отъ г-да преждеговорившиятъ, защото не съмъ ималъ възможността да отивамъ да се справямъ съ цифритѣ които, изглежда, че избилствуватъ въ сегашния законопроектъ.

Г-да народни представители! Мисълта на правителството и на респективния министъръ най-добре се показва въ мотивитѣ на самия законопроектъ.

Гаврилъ Ленковъ: Решение е.

Никола Мушановъ: И решение да е, ще се утвърждава отъ Народното сѣбрание.

Г-нъ министърътъ констатира, че сѣрната киселина е продуктъ особено необходимъ, както за индустрията, така и за нуждитѣ на народната отбрана. Това е въпросъ, върху който не може да има никакъвъ споръ и върху който нѣкои отъ преждеговорившиятъ се спрѣха по-обширно. Самата тая констатация показва важността на въпроса.

По-нататъкъ въ мотивитѣ се казва, че днесъ търсенето на сѣрна киселина се е значително увеличило поради известни съображения.

Второто съображение, за да се иска да се построи фабрика за сѣрна киселина, е, че въ страната ние имаме първичнитѣ продукти, отъ които се произвежда сѣрната киселина. И върху този въпросъ, уважаемия г-да народни представители, нѣма да има споръ. Убеденъ съмъ, че всички сподѣлятъ мотивировката на уважаемия г-нъ министъръ на търговията, промишлеността и труда.

Но следъ основното проучване на въпроса отъ Министерството на търговията, промишлеността и труда Министерскиятъ сѣветъ намѣрилъ, че е най-подходящо да се приеме предложението на дружеството въ Братислава. Всичкиятъ въпросъ, следователно, стои тамъ: най-подходящо ли е, нуждитѣ, които сѣ констатирани въ мотивитѣ къмъ законопроекта, да бъдатъ задоволени по начина, който ни се предлага отъ Министерския сѣветъ? Този въпросъ трѣбва да се разреши най-обективно.

Тукъ се повдигнаха много въпроси. Азъ бихъ ги засегналъ съ десетъ нѣколко думи, защото се говори по тѣхъ.

Говори се по принципъ, дали трѣбва да бъдемъ за концесията или противъ концесията. Тоя въпросъ, г-да народни представители, се е повдигалъ още отъ първото Народно сѣбрание въ България. Азъ имамъ случая да ви спомена тукъ, че българското народно представителство въобщо е било противъ концеситѣ въ страната, не само противъ концеситѣ, дадени на чужденци, а и противъ концеситѣ, дадени на български поданици. И много малко изключения имаме, когато сѣ дадени концесии. Сега се дава концесия на чуждъ капиталъ, частенъ, съ участието на държавенъ капиталъ. Това е единственъ случай, който ни се представя днесъ. И азъ ще се спра по-нататъкъ върху него.

Вториятъ въпросъ е, дали държавата може да вземе въ рѣцетъ си тая индустрия, да я етатизира, както се изразяватъ, или тя да бъде оставена въ рѣцетъ на частния капиталъ? Г-да народни представители! Етатизацията сѣщо е започнала отъ ранни години, като една политика на българското законодателство. Нека да не споменавамъ голѣмитѣ предприятия, каквито сѣ желѣзницитѣ и Народната банка, а да ви спомена само Държавната печатница, която, ако искате, като обектъ не е отъ такова грамадно значение, каквато е, напримеръ, една фабрика за сѣрна киселина, и особено за синъ камъкъ, които сѣ много по-нуждни и отъ много по-широко употребление въ стра-

ната — за стопанството, за военни нужди и т. н. Следователно, ако е въпросъ да бъде етатизиранъ тоя обектъ, има много основания да се поддържа той да бъде етатизиранъ. Когато се решава въпросътъ да се етатизира ли или не една индустрия, ще трѣбва да се обърне внимание какви сѣ държавнитѣ и обществени интереси и преодоляватъ ли тѣ надъ частнитѣ, за да иска държавата да етатизира тая индустрия, която иначе би била експлоатирана отъ частния капиталъ.

Третиятъ въпросъ, който се повдига, е за участието на чуждия капиталъ. Азъ имамъ случая да говоря, че България не е достигнала до такава степенъ на развитие, че да трѣбва да се откажемъ отъ участието на чуждия капиталъ. Азъ съмъ разбиралъ винаги чуждъ капиталъ въ формата на заемъ, отъ който ще имаме нужда може би много по-скоро, отколкото нѣкои смѣтатъ. Но да не се сърдимъ, г-да народни представители, на чуждия капиталъ. Който чужденецъ дойде тукъ съ капиталъ, той иде само да ги рентира, той не иде за чернитѣ очи на българина. И нѣма защо да хулимъ чуждитѣ капиталисти, които диятъ навредъ мѣсто за добъръ пласментъ на своитѣ капиталъ, а трѣбва да хулимъ и обвиняваме българитѣ, които не сѣ били въ състояние да си отваятъ очитѣ и да виджатъ, че капиталитѣ, които идватъ отъ чужбина, идватъ, може би, за вреда, а не за полза на българското стопанство. Това е истината, която трѣбва да се поддържа, и този е сериозниятъ въпросъ, който трѣбва да ни занимае.

При туй положение сега азъ искамъ да се спра специално на законопроекта. Азъ съмъ убеденъ, че нѣма човѣкъ въ Министерския сѣветъ, както и между народното представителство, който да смѣта, че сумата, която е нужна за една такава фабрика, не е по силитѣ на българската държава — 30—40 милиона лева. Сега, г-да, когато — позволете ми да кажа — сме въ периода на такава широко харчене, което азъ, който не се смѣтамъ за скъперникъ, мисля, че вече преминава предѣла на харченето, което въ сегашнитѣ времена трѣбва да прави българската държава, за единъ такъвъ разходъ отъ 30 милиона лева не би трѣбвало да се прави въпросъ. Следователно, не е този мотивътъ на Министерския сѣветъ и на министра, че държавата нѣма срѣдства, за да експлоатира сама туй предприятие.

Г-да народни представители! Азъ не съмъ противникъ на смѣсената система — държавата да участвува въ нѣкои стопански предприятия. Ако си спомнете, въ края на управлението на Демократическия сговоръ, презъ времето на г-на Липчева, тукъ се прокара законъ за общинскитѣ стопански предприятия. Има много форми, особено въ Германия, където държавата участвува въ специални индустрии, защото тамъ искатъ да се сѣдинятъ два принципа, които сѣ необходимо нужни за единъ добъръ резултатъ отъ едно предприятие: първо, да се гарантира държавниятъ, общественитъ интересъ, който ще се представява отъ държавата, и, второ, да се използватъ компетентността, търговската техника и търговскиятъ похватъ въ частното предприятие, за което обикновено бюрократизираното чиновничество не е годно. Друго съображение е, че въ държавата всичкитѣ почти разходи ставатъ по бюджетъ, съ специфицирани параграфи, нѣщо, което не допада на едно стопанско предприятие. При тая форма специализацията на разходите по параграфи се изключва.

Г-да народни представители! Би било добре, ако правителството можеше да ни каже, че по тѣзи съображения българската държава взема участие съ единъ негодѣмъ капиталъ — да може да комбинира тѣзи две необходими условия за единъ добъръ резултатъ. Но и това не се казва.

Азъ отивамъ по-нататъкъ. Ако ли въ сегашнитѣ времена има особено належаща нужда отъ сѣрна киселина за войската, за днешнитѣ въоръжения — и може би тя е надъ всички други нужди — ние ще трѣбва да я задоволимъ.

Г-да народни представители! Вие имате постановлението на § 1 отъ договора, въ който се казва, че пострѣйката на фабриката ще стане въ 22 месеца, значи, почти въ две години, но веднага се добавя, че ако има непреодолими сили, този срокъ ще се продължи. Следователно, до две години ние нѣма да имаме продуктъ сѣрна киселина отъ тази фабрика. Г-да! Позволете ми да кажа — може да грѣша — че ако е въпросъ следъ две години да почнемъ да приготвяме сѣрна киселина за нуждитѣ на нашата армия, считамъ, че това е шеговитъ аргументъ. Следователно, смѣтамъ, че и туй съображение — нуждитѣ на нашата армия — не може да го е имало правителството, защото срокътъ отъ две години изключва туй съображение.

Тогава, г-да народни представители, какво остава? Азъ не мога да намеря никаква причина, не мога да намеря никакъв мотив, който е заставил правителството да иска непременно въ сегашните времена да приемем този договор за създаването на едно концесионно предприятие.

Сега идвамъ до самия договоръ. Той има характернитъ признаци на всички подобни договори, които въ битността си на министъръ съмъ ималъ случай да преглеждамъ, съ които ние сме давали на чужди капитали концесии въ България. Въ 1933 г. имаме предложение отъ една френска компания, която искаше да вземе експлоатацията на бакъра отъ мина „Плакалница“. Азъ ще ви посоча какво се искаше тогава съ 2-3 члена отъ договора, който компанията предлагаше, за да видите, че и въ този сегашния случай се предлагатъ същите условия. И тогава също се искаше концесията за дълги години съ определена цена на производството. Ние отъ Министерския съветъ тогава отхвърлихме концесията, защото смътнахме, че тя не е полезна, толкозъ повече, че бѣше много висока цената.

Сега, г-да народни представители, ако нѣмаме нѣкои особени нужди, защо ни е да правимъ дружество съ чуждъ капиталъ? Азъ обръщамъ вниманието на почитаемия Министерски съветъ, че по моето мнение по е допустима концесия на частни чужди капитали въ нашата страна, отколкото българската държава да влиза въ съдружие съ чужди частни компании. Вие знаете какви сѫ отношенията ни съ чуждитъ държави, когато се докоснемъ до материалнитъ имъ интереси. Азъ си спомнямъ какво бѣше въ 1933 г., когато ходихъ да преговарямъ съ портирѣ на облигациитъ по нашитъ външни заеми. Първиятъ въпросъ, който тѣ ми положиха, за да се съгласятъ да направимъ спогодба, бѣше да приемемъ концесията, която френската компания искаше отъ насъ за мина „Плакалница“. Г-нъ министъръ Божиловъ може да си спомни това. Да не си правите илюзия, че при първия случай, когато българската държава ще има нужда отъ нѣкой заемъ отъ чужбина, всичкитъ тѣзи въпроси, които се влачатъ досега неуредени, нѣма да се иска да се разрешатъ. Разбира се, това нѣма да се види въ самия заемъ, защото никой нѣма да знае колко батаци сѫ уредени все въ вреца на българската държава. Тѣй е ставало въ миналото. Нѣма никакво основание да смѣтаме, че нѣма да бѣде тѣй и въ бъдеще.

Самиятъ характеръ на туй дружество, което се казва, че ще бѣде българско, не може да издържи критика. Защо се казва, че ще бѣде българско това акционерно дружество, когато въ капитала му българската държава ще участвува съ 34%, а чужденцитъ съ 66%? Това дружество, поради акционерната си форма, ще се управлява отъ управителенъ съветъ, избранъ отъ болшинството на акциитъ. Ако дойде конфликтъ между българската държава, като акционеръ, и акционеритъ на частния чуждъ капиталъ, този ли конфликтъ ще се урежда съ арбитъръ? Не. Арбитърътъ по съответния параграфъ отъ договора ще разрешава спороветъ между дружеството и българската държава, като контрагентъ. Недейте самички да си създавате неприятности, които непременно ще имате въ отношенията си съ чуждия капиталъ. При участие на държавата съ капиталъ въ дружеството, ще имате много неприятности, които ще бѣдатъ много голѣми. И тѣмъ тѣзи неприятности създаватъ търканията съ чуждитъ държави, които търкания никога не желае, защото чуждитъ държави винаги сѫ много скрупулѣозни въ защитата на интереситъ на своитъ поданици. Именно поради такива чисто материални интереси, въ миналото много пъти сѫ ставали търкания отъ политически характеръ, отъ които България не е имала полза.

Относително цената. Каза се отъ преждеговорившитъ, че миния „Перникъ“ искали да построятъ такава фабрика и направили изчисление, че цената на сѣрната киселина ще бѣде къмъ 1.50-1.60 л., когато по договора, който ни се предлага сега за одобрение, цената ще бѣде 3.80 л. Тази цена 3.80 л. е грамдна. Азъ не съмъ проучвалъ въпроса, вземамъ цифритъ, казани отъ нѣкои преждеговоривши. Уважаемиятъ г-нъ министъръ на търговията ще има да ни освѣтли по този въпросъ.

Има и другъ въпросъ, който ме занимава. Г-нъ министърътъ на търговията въ единъ апострофъ, който направи тукъ на единъ ораторъ, каза: „Вие не сте правъ, като взимате стойността на сѣрната киселина отъ минали години. Сега ние бѣхме принудени да я купуваме по 6 л.“ Азъ допускамъ, че това е вѣрно. Г-не министре! Вие, като човѣкъ-познавачъ, стопановѣтъ, можете ли да вземете за критерий дневнитъ цени, за да определите въ бъдеще цената на една концесия за 10 години? Азъ смѣтамъ, че

ценитъ нѣма да бѣдатъ такива следъ 10 години. Ако не бѣдатъ 1.50 л., ще бѣдатъ ли по-скѣпи отъ 2 л. или 3 л.? Какъ можете въ сегашнитъ ненормални времена, когато ценитъ не сѫ базирани на сериозни обективни данни или на трайни данни, да определяте цената на продукта на 3.80 л. за единъ периодъ отъ 10 години? Какъ можете да поемате такава отговорностъ? Това бѣше също единъ отъ мотивитъ, по който отхвърлихме договора на френската компания за концесията на мина „Плакалница“. Въ единъ отъ членоветъ на договора компанията искаше подобно нѣщо. И сега по никой начинъ не бива да се приеме подобно условие, защото ще бѣде действително смѣшно

Азъ ви моля, г-да, да внимавате много по този въпросъ, особено да внимаватъ отговорнитъ министри, за да не би следъ 5 години тѣ да се изправятъ предъ своето дѣло и да се чудятъ какво сѫ направили. Ако следъ време цената на пазара е, да кажемъ 2.50 л., вие по силата на концесията ще трѣбва да плащате на дружеството 3.80 л. Вие не държите сега въ рѣшетъ си ценитъ за подиръ 10 години. Въ такива ненормални времена като дневнитъ не може да се определятъ предварително ценитъ за толкова години.

Министъръ д-ръ Славчо Загоровъ: Г-нъ Мушановъ! Извинявайте, че Ви прекъсвамъ. Не се казва, че тази ще бѣде цената. Предвижда се ревизия на цената, ако се намалятъ или увеличатъ производственитъ разноси. Това е една определена цена, която подлежи на ревизия въ смисълъ, че може да се намалява или увеличава.

Никола Мушановъ: По-нататъкъ, азъ ще говоря за производственитъ разноси. Това е единъ монополъ, защото въ разстояние на 10 години никой въ страната не може да строи друга такава фабрика. Та, значи, цената е определена на 3.80 л. за единъ такъвъ периодъ.

Г-да народни представители! Знае се, че следъ изтичането на концесионния срокъ, всѣка концесия остава въ полза на държавата, ако е била дадена отъ държавата, или въ полза на общината, ако е била дадена отъ общината, както е случалъ съ концесията на Себионтъ за електрическото освѣтление на София. Същото би трѣбвало да имаме и съ концесията въ настоящия случай. Следъ изтичането на 10 години, обаче, фабриката не става притежание на българската държава, а си остава пакъ на дружеството, като му се отнематъ само привилегиитъ, които му се даватъ по сегашния договоръ. Защо въ този случай да не е така, както е било винаги досега: следъ изтичането на срока, концесията да остане на държавата? Ще кажете, че въ случая българската държава участвува въ капитала съ 34%, а дружеството съ 66%. Това не е сериозенъ аргументъ. Никой не може да ме убеди, че защитаваме по-добре интереситъ на държавата, като я оставяме да участвува въ капитала на дружеството съ 34%, вмѣсто концесията изцѣло да остане на българската държава.

Но има друго нѣщо, което е по-важно и което се прикрива тукъ. Какво ще бѣде положението на това привилегировано дружество, което следъ изтичането на концесионния срокъ 10 години нѣма да бѣде привилегировано, но което, по силата на договора, е използвало вече привилегиитъ въ течение на единъ периодъ отъ 10 години? Нима мислите, че хората въ такива голѣми компании, съ мощенъ капиталъ, съ толкова специалисти, не сѫ направили смѣтката си, че въ течение на 10 години не само ще амортизиратъ капитала, който е вложенъ, и ще спечелятъ достатъчно много, но и че ще иматъ възможностъ да създадатъ за въ бъдеще условия такива, че да конкурриратъ всѣка нова такава фабрика, създадена въ България съ чужденъ или какъвто и да е другъ капиталъ? Вижте какви улеснения се даватъ на дружеството. Напримѣръ, всички материали, необходими за постройкитъ на фабриката, ако се внесатъ отъ чужбина, се освобождаватъ отъ мито. Въ съответния членъ се казва, че българската държава ще оказва съдействие при всичкитъ валутни и други мъжкотии, които се срѣщатъ въ дневнитъ времена. А знаете какви мъжкотии срѣща единъ чужденъ индустриалецъ, който иска да купи отъ чужбина машини, за да прави тукъ фабрика. И въ случая българската държава идва въ помощъ на дружеството.

Има и нѣщо друго, което е много важно, което засѣга суверенитета на държавата — условие, което го имаше и въ договора за мина „Плакалница“, който азъ отхвърлихъ. Струва ми се, че г-нъ министърътъ на финанситъ ще бѣде напълно съгласенъ съ мене. Касае се до § 9 на договора. Тамъ се казва така: (Чете) „Относно данъка върху оборота и данъка върху общия доходъ, сѣрната киселина и олеумътъ ще бѣдатъ облагани не по-високо,

отколкото според данъчна група § 15, група III, пункт 29. Значи, г-да, за въ бъдеще министърът на финансите и ние се обвързваме с задължението да не увеличаваме данъка върху оборота и данъка върху общия доход на това дружество повече, отколкото е определен по закона сега. Че какъ можете да приемете вие по отношение на една чужда частна компания, или по отношение на когото и да е, да вържете свободата на законодателството да разпорежда с данъците въ страната? Какъ може да се направи това нѣщо? Значи, ние, законодателството, се ограничаваме с тоя договор да не увеличаваме данъка върху оборота и данъка върху общия доход на единъ капиталист, чийто оборотъ и общъ доходъ могат да бъдат увеличени.

Министър д-ръ Славчо Загоровъ: Извинявайте, г-нъ Мушановъ, че пакъ ще Ви прекъсна, но азъ трѣбва да обясня текста на този параграфъ отъ договора. Извинявамъ се, че така инцидентно вземамъ участие въ разискванията, но правя това, защото познавамъ подробно договора и виждамъ, че се натъквате едно следъ друго на недоразумения. Съ моитѣ прекъсвания не искамъ да разстройвамъ разискванията, а тъкмо напротивъ, искамъ да ги огочня.

Трѣбва да ви кажа, че не се касае да поемемъ ангажмента да бъдатъ определени данъците, а се касае да не се влошава положението на тая индустрия, като се премѣсти тя въ друга данъчна група. Ако, обаче, на тази данъчна група се увеличатъ данъците, то на общо основание и това дружество ще понесе увеличението на данъците. Ние нѣмаме такъвъ ангажментъ, завинаги да запазимъ на това дружество днешнитѣ размѣри на данъка върху оборота и на данъка върху общия доходъ.

Никола Мушановъ: Азъ пакъ ще прочета какво се казва въ този параграфъ отъ договора: (Чете) „Относно данъка върху оборота и данъка върху общия доходъ, сѣрната киселина и олеумътъ ще бъдатъ облагани не по-високо, отколкото споредъ данъчна група § 15, група III, пунктъ 29“.

Министър д-ръ Славчо Загоровъ: Но, г-да, ако се измѣнятъ размѣритѣ на данъците за тази данъчна група, засѣгатъ се всички предприятия, които се облагатъ по тази група. Съ други думи, иска се тази индустрия да не се премѣства отъ една данъчна група въ друга.

Никола Мушановъ: Значи, определяме тази индустрия да бъде въ тая данъчна група. Това е добре, ако е тъй. Азъ не спора. Казахъ Ви, че не съмъ проучилъ договора и не зная друго, освенъ дебатитѣ, които чухъ тукъ отъ преждеговорившитѣ господа.

Деянъ Деяновъ: Така се разбира.

Никола Мушановъ: Но, г-да, да продължа. — При положението, че фабриката е работила 10 години при такива улеснения, които ѝ се правятъ по договора, безъ никаква конкуренция и при цени, които, както казватъ компетентнитѣ, сѣ два пѣти по-високи отъ нормалнитѣ, може ли следъ 10 години едно ново предприятие отъ този родъ да се бори съ това, съществувало вече 10 години предприятие, което е амортизиало капитала си и е припечелило много нѣщо? Такова предприятие ще има всичкитѣ условия да унищожи конкуренцията на друго подобно предприятие, да не допуска да има друга такава фабрика и по този начинъ да поддържа цени, каквито биха му изнасяли. Това е ставало винаги. Тѣй че това е едно много хитро поставено условие въ договора отъ страна на контрагента, който иска и следъ изтичането на срока 10 години концесията да си остане пакъ върху него макаръ и безъ привилегии, защото привилегии, които той е използвалъ, сѣ му създали едно привилегировано положение спрямо всички ония, които биха искали да създадатъ нова такава фабрика.

Г-да народни представители! При това положение каква необходима нужда кара българската държава въ сегашнитѣ времена непременно да сключи концесионенъ договоръ съ една чужда фирма за производството на такъвъ артикулъ отъ първа необходимостъ? Азъ намирамъ, че сѣрната киселина е артикулъ отъ първа необходимостъ, толкова повече, че тя служи и за военни цели. Недейте, г-да, само съ огледъ на днешнитѣ обстоятелства и на днешнитѣ времена да решаваме нѣкои въпроси. Може ли държавата, която ще доставя сѣрна киселина за войската, да определя цената ѝ съобразно интереситѣ на чуждитѣ капитали, които сѣ вложени въ това дружество? Интереситѣ на държавата, която трѣбва да даде синъ камъкъ на

българското население по една ниска цена, не сѣ ли повишили отъ интереситѣ на едно частно капиталистическо дружество, което иска да има определени цени, за да печели? Тия въпроси сѣ отъ общественъ и държавенъ интересъ. Споредъ мене, тази форма на внасяне чуждѣ капиталъ въ България, чрезъ създаване на едно акционерно дружество, въ което българската държава участвува съ 34%, позволете ми да кажа, е унижение за българската държава, която не може да намѣри 30 милиона лева, за да бъде предприятието изцѣло държавно, а участвува съ 34% въ капитала на дружеството. За какво се прави туй? Азъ чувствавамъ, че съ това унижаваме държавата.

Свършвамъ. Ако, г-да народни представители, се иска да се създаде това дружество, защото нѣмаме специалисти и техници, които познаватъ добре работата, този аргументъ също не издържа критика, защото въ България има подготвени хора за такава индустрия. Нѣкои отъ преждеговорившитѣ господа казаха, че мини „Перникъ“ сѣ давали оферта и нейнитѣ компетентни органи сѣ казали, че може да се уреди тази индустрия отъ наши хора. Ако и този аргументъ не тежи, тогава азъ намирамъ, че правителството ще направи най-добре да оттегли предложението за одобрение на този договоръ. Казвамъ ви най-искрено, че следъ като се минатъ година, две, три тази концесия ще остане като едно дѣло, съ което не ще може да се похвали нито правителството, нито пъкъ народното представителство, което я е гласувало. Азъ не ще ви спомнямъ, както това направи г-нъ Стайновъ, за ония голѣми борби, които станаха въ миналото около минитѣ „Перникъ“, на които борби азъ бѣхъ свидетелъ. Азъ нѣма да сравнявамъ въпроса за договора който ви се предлага за одобрение днесъ, съ ози граматенъ навремето въпросъ за минитѣ „Перникъ“. Но когато се изнася, че сѣрната киселина е нужна за народната отбрана, за армията, че синиятъ камъкъ е нуженъ за нашето стопанство, да се казва, че българската държава, която днесъ има единъ годовенъ бюджетъ отъ 14 милиарда лева, не може да даде 30 милиона лева, за да построи фабрика за сѣрна киселина, било сама тя, било съ участието на български капитали, съ това никой българинъ не може да се съгласи, здравиятъ разумъ на никого не може да понесе това. И мене ми се чини, че ще направите добре да оттеглите това предложение. Ако не го оттеглите, азъ съмѣтамъ, че едно народно представителство, което говори все за национализъмъ, за национална държава — не употребявамъ тия думи за призмѣхъ, но азъ по-друго съдържание давамъ на тия понятия — не може въ никой случай да го гласува. Не сторите ли това, ще дочакаме деня, който България никога не е виждала — единъ частенъ калугаръ отъ 30 милиона лева, съ участие на държавата съ 34%, да управлява фабрики за производство на артикули, които сѣ отъ първа необходимостъ и за народното стопанство, и за народната отбрана. (Ръкоплъскания отъ лѣво)

Председателствуващъ Никола Захариевъ: Има думата г-нъ министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министър д-ръ Славчо Загоровъ: Г-да народни представители! Азъ искамъ да благодаря на г-нъ Мушановъ за обективното разглеждане на въпроса. Г-нъ Мушановъ разгледа обективно договора и, излизайки отъ своя опитъ, изказа мнението си обективно и спокойно. Всичкосто, господа, предъ насъ е поставенъ единъ въпросъ, който има значение не самъ по себе си, а поради това, че засѣга известни принципи въпроси. Ето, защо азъ ви моля, когато вземете думата, да се спрете именно на тѣзи принципи въпроси, които сѣ занимавали и мене, и правителството.

Първиятъ принципенъ въпросъ е за привилегии на индустрията. Не се касае за концесия. Много неправилно се употребява думата концесия. Концесия имаме тогава, когато държавни богатства се предоставятъ за експлоатация отъ едно частно предприятие. Нищо подобно нѣмаме въ този случай, защото държавата не дава, а взема. Тукъ се касае за известни преимущества, или за изчестни права, които се даватъ на едно частно предприятие, и то частично не въ чистъ видъ, а въ съдружие съ държавата.

Второ, тукъ се разглежда единъ принципенъ опитъ за смѣсена форма на предприятие, да участвува държавата въ частно предприятие. Значи, разглежда се възможността, частната инициатива да работи заедно съ държавата, подъ единъ вътрешенъ контролъ. Това е второто начало въ това предложение.

Третото принципино положение е отношението на нашата държава къмъ чуждия капиталъ, където пакъ се търси единъ изходъ въ смѣсената форма въ общата дейностъ.

Ето, г-да народни представители, под свѣтлината на тѣзи проблеми трѣбва да разгледаме този договор, който самъ по себе си не е толкова важенъ, защото се касае за едно малко предприятие.

Азъ ви моля да отговорите на тия три въпроси, да помогнете на мене да разбера вашитѣ схващания, за да мога да поставя основата на една индустриална политика. Тукъ се прави опитъ да се постави началото на една индустриална политика въ едно ново направление, по отношение на известни индустрии. Това нѣщо е въ пълненъ разрѣзъ съ отношението на г-нъ професоръ Стайновъ по въпроса. Ето защо и азъ, при неговото изложение, не можахъ да занаязъ спокойствие, затова защото въ изложението си г-нъ професоръ Стайновъ имаше намеци и думи, които не може да не обидятъ който и да бѣде човѣкъ, а камо ли едно отговорно лице. При тази прекаленостъ, която отиде до непростима дързостъ, ако вие познавате нашитѣ частни отношения, ще разберете, защо азъ не можехъ да го оставамъ спокойно да тълкува договора. Тѣй като той е първиятъ ораторъ и ви дава основата на единъ договоръ, който не бѣше известенъ на по-голямата частъ отъ васъ, азъ трѣбваше да го коригирамъ.

Ако се следва, обаче, пътятъ на г-нъ Мушановъ, който обективно разгледа поставения въпросъ, ще се допринесе извънредно много за изяснение на въпроса.

Моля ви, по този начинъ да продължатъ разискванията.

Председателстващъ Никола Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ Петъръ Митевъ.

Петъръ Митевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Предъ насъ е договорътъ, подписанъ отъ г-на министра на търговията, промишлеността и труда Славчо Загоревъ, като представителъ на държавата, и отъ д-ръ Хайнрихъ Гатино, като представителъ на „Акционерно-зешлафетъ“, на дружеството, което иска да получи изключителното право за постройката на фабрика, за срокъ една година и десетъ месеца, за производство на сѣрна киселина и олеумъ въ България. За мѣсто на фабриката е опредѣлена спирка Марица, около Пазарджикъ, или друго мѣсто, избрано по взаимно съгласие между държавата и дружеството.

Кои нужди сж принудили правителството да се съгласи да отдаде постройката на тая фабрика за сѣрна киселина на чужда фирма, не зная. Азъ, обаче, не виждамъ, отъ представения договоръ, никакви изгодни условия за държавата отъ това.

Ще се спра сега на по-важнитѣ параграфи отъ договора.

Сѣрна киселина и олеумъ е все едно и сжщо, съ тая разлика, че сѣрната киселина е съ гъстота до 95—96%, а олеумътъ е съ около 100%. Опредѣленото мѣсто за фабрика при спирка Марица е изгодно за чуждитѣ концесионери, защото ще могатъ да взематъ пирита отъ Родопъ, германски периметри, и отъ Софийско и отъ Панагюрско, щомъ държавата ще ги превозва съ евтина тарифа. Ясно е, следователно, защо не е опредѣлено мѣсто на фабриката въ Панагюрско, където има най-много пиритъ. Имаше предложение за постройка на фабрика за сѣрна киселина, която да си доставя пирититѣ отъ Испания. Значи, толкѡзъ има смѣтка.

Фабриката ще се построи въ двегодишенъ срокъ, но не и по-рано. Ние, така мисля азъ сега, около войната имаме най-голяма нужда отъ сѣрна киселина. Следъ две години, вѣроятно и по-рано, войната ще се свърши, ще настѣпи периодъ на мирно творчество. Г-да народни представители! Въ мотивитѣ на г-на министра на търговията, промишлеността и труда се казва: (Чете) „Сѣрната киселина е продуктъ особено необходимъ, както за индустрията, така и за нуждитѣ на народната отбрана. По тия причини, отъ една страна, следъ избухването на войната въ Европа, търсенето на сѣрна киселина се е значително увеличило, а отъ друга страна — като продуктъ важенъ за военната индустрия и голѣмото ѳ употребление, доставяне на сѣрната киселина въ последно време е твърде трудно“. Е добре, пита се, кога ще имаме наша, въ България, произведена сѣрна киселина? Отговорътъ е: следъ две години. Значи, дотогава ние ще внасяме отъ странство за нуждитѣ на военната ни индустрия и за стопанскитѣ ни нужди.

Въ § 2 се казва, че фабриката се задължава да употребява за производство на сѣрната киселина и олеума български пиритъ. Тя има, обаче, развързани рѣце да си доставя и отъ странство такъвъ.

Въ § 3 се казва, че фабриката се задължава спрямо държавата да ѳ доставя цѣлото нужно количество отъ

сѣрна киселина и олеумъ, срещу което държавата се задължава отъ своя страна да взема отъ фабриката най-малко 800 тона годишно. Въ случай че фабриката не може да достави исканото количество сѣрна киселина или олеумъ, държавата е свободна да си достави отъ друго мѣсто. Санкции за неустойка за фабриката нѣма никѣде.

Държавата има право да употребява наново отпадъчната киселина, която се получава отъ нейнитѣ заводи. Отпадъчната киселина, обаче, ще се продава само на фабриката. А тукъ е мѣстото да посоча, че въ процеса на производството на сѣрната киселина ще се получи и медъ, злато, сребро и пр. Това нѣщо, обаче, се замѣчлава, никѣде не е споменато. Сигурно се смѣта за незначително, а знае се, че въ пирититѣ въ Панагюрско има повече отъ 4% злато и 2% сребро и т. н. Това ще се даде гратисъ на фабриката.

Въ § 4 се казва, че цената на сѣрната киселина 95% — 96% ще бѣде 380 л. за 100-тѣ килограма или 3.80 л. за килограмъ, при пласментъ, обаче, отъ 2.000-3.000 тона годишно. Ако плькъ пласментътъ надхвърли 4.000 тона годишно тогава цената ще бѣде 297 л. за 100 кгр., или 2.97 л. за килограмъ — кръгло 3 л. за килограмъ. Каква смѣтка имаме ние да плащаме по 3.80 л. или 4 л. кръгло или най-евтино 3 л. за килограмъ, когато се знае, че произведената сѣрна киселина нѣма да струва по-скѣпо отъ 1-1.50 л. килограмътъ и т. н.? Това е мнението на инженеръ-химикитѣ, които работятъ и сж работили въ странство въ тая областъ. Каква химическа индустрия ще се развие при такова положение, при толкова скѣпа сѣрна киселина? Продуктитѣ на тази химическа индустрия, напримеръ, синиятъ камъкъ, изкуственитѣ торове, вѣроятно ще струватъ нѣколко пѣти по-скѣпо отъ тия, предлагани ни отъ странство.

Въ § 7 се казва, че държавата се задължава презъ времетраенето на договора да не позволява да се създаватъ, нито тя самата, държавата, въ съдружие съ трети лица да създава такава индустрия. Предполага се, че фабриката ще покрива нуждитѣ ни отъ сѣрна киселина. При тия огромни печалби, до 2 л. на килограмъ сѣрна киселина, може ли да се мисли, че фабриката ще се задоволи само съ една пещъ, както е споменато въ § 1 — една инсталация? Затова има и отворена една врата въ § 7, че ако това нѣма да бѣде възможно на фабриката или тя откаже да разшири своето производство въ размѣръ такъвъ, че да може да покрива нуждитѣ на страната, тогава държавата има право да позволи на други фабрики да произвеждатъ сѣрна киселина и олеумъ. Има си хасъ фабриката да се откаже отъ тия области, щомъ като ще може да черпи отъ насъ несмѣтна богатства. Напротивъ, тя ще поиска нови и нови концесии и за синъ камъкъ, и за изкуствени торове. Исканията ѳ ще следватъ едно следъ друго.

Въ § 12 се казва, че времетраенето на договора е 10 години и че следъ изтичането на този срокъ специалнитѣ привилегии по този договоръ падатъ. Фабриката ще може да продължава да работи, обаче вече въ съгласие съ общитѣ постановления на законитѣ. Но презъ тѣзи 10 години ние не можемъ да си създадемъ своя национална индустрия за сѣрна киселина. Нѣма ли смѣлостъ, нѣма ли разбиране, не могатъ ли да се намѣрятъ 25 милиона лева, за да се построи отъ държавата тая инсталация, която днесъ, въ най-критичния моментъ, ние я нѣмаме, а ще я имаме подиръ две години когато вече ще почне да тече единъ нормаленъ стопански животъ и когато нѣма да бѣде толкова голѣма нуждата отъ нея? Въ това азъ не виждамъ нищо мъдро, ще си позволя тая изразъ. Въ § 14 е казано, че българската държава ще участвува съ 34% — а по-рано имаше предложение тя да участвува съ 51% — въ капитала, а акционерното дружество съ 66%. Кои нужди така прибързано ни наложиха тия тежки условия — не зная. Пиритъ имаме и всичко имаме, остава държавата да намѣри 25 милиона лева кръгло и сама да построи казаната инсталация. Тая инсталация може да се достави отъ Северо-Американскитѣ щати, може да се достави отъ Германия или отъ другадѣ. Не сторимъ ли това, азъ ще си позволя да окачества туй като капитуланство предъ чужденцитѣ.

Г-да народни представители! Онзи день азъ говорихъ по въпроса за природнитѣ богатства у насъ, говорихъ нѣколко пѣти вече и по въпроса за сѣрната киселина. Азъ издадохъ по този поводъ и брошура, която разподохъ на нѣкои отъ г-да народнитѣ представители. Въ тая брошура има компетентни мнения на инженеръ-химици. Въ нея особено се разглежда въпросътъ за сѣрната киселина, като основенъ продуктъ за химическата индустрия, затова сега нѣма да говоря повече, още и затуй, че всички говоривши обориha предложени на договоръ. Всички заставатъ на принципа, да се създаде отъ джожа

вата, респективно мини „Перник“ инсталацията за производство на сърна киселина. Нѣма да повтарямъ казаното вече. Моето становище е, че не бива да се отдава на чужди капиталисти концесия за производството на сърна киселина, защото тогава ние ще бъдемъ само аграрна страна, колония, ще бъдемъ не само стопански зависими, но и политически.

Завършвамъ, обръщайки ви вниманието на факта, че всички наши съседи отъ Балкана иматъ своя собствена индустрия за производство на сърна киселина. Машинитѣ, които се употребяватъ за производството на сърна киселина, нѣматъ абсолютно никакви секрети. Всѣки инженеръ-химикъ може да манипулира съ тѣхъ безпрепятствено. Не забравяйте сѣщо, че у насъ има специалисти химици, които сѣ работили съ години въ Германия.

Моля, прочее, г-да народни представители, да отхвърлите предложения договоръ, съ който България се обвързва. Нека да се замислимъ за създаването на наша собствена индустрия за сърна киселина, която индустрия има всички условия за развитие у насъ. При това, инсталацията за производство на сърна киселина трѣбва да бъде построена не на спирка Марица, а нѣкъде въ Сръдногорието, въ Панаягорище, защото е доказано, че тая област е най-богатата на пиритни руди.

Председателствувашъ Никола Захарневъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Панайотъ Станковъ. — Отсъствува.

Има думата народниятъ представител г-нъ Спасъ Ганевъ.

Спасъ Ганевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Внесеното за одобрение решение на Министерския съветъ, съ което се иска да се одобри проекто-договорътъ или договорътъ, сключенъ между една чуждестранна фирма и българското правителство, за даване изключително право за производство на сърна киселина чрезъ фабрика, която ще се построи и устрои отъ така създадената нова фирма съ участие по-малко отъ 50% на българския капиталъ въ новото дружество, предизвика бурни проения, може би основателни, може би неоснователни. Времето, съ което разполагаме, за да проучимъ проекто-договора, е твърде късо при усилената работа на Камарата. Може би и оттамъ произлиза неяснотата и смущението, което се забелязва въ г-да народнитѣ представители, когато става въпросъ да се гласува предложениятъ проектъ. Снощи късно се внесе предложението, отъ отзарана до късно следъ обѣдъ заседаваха комисията, а следъ малка почивка* почна заседанието на Народното събрание. При всичкото мое желание да се справя въ този въпросъ съ известни данни, които имахъ, за да мога да ги изнеса или самъ да си съставя известно мнение и известно становище по въпроса, азъ не можахъ въ краткото време да ги намѣря. За това азъ ще спомена малко по-късно.

Мотивитѣ, които сѣ дадени — може би въ това отношение ще се повтори — въ първата имъ часть искатъ да убедятъ народното представителство въ необходимостта отъ такава фабрика. Смѣтамъ, че не може да има споръ. Всички ще се съгласимъ, че е тъй.

Явява се вториятъ въпросъ — дали това е правилниятъ начинъ за разрешението на въпроса. Този е въпросътъ, на който всѣки единъ отъ насъ ще трѣбва да си отговори, преди да вдигне рѣка. И азъ съ голѣмо удоволствие и съ пълно съгласие съ него чухъ думитѣ, които каза народниятъ представител г-нъ Деянъ Деяновъ: дайте ни цифри, мотивитѣ сѣ бледи. Тукъ се касае за единъ технически въпросъ. Този технически въпросъ е билъ разискванъ не отъ лаици, не отъ политици, защото предполагамъ, че нѣма никаква политическа подставка тукъ — ако има, тя трѣбва да се изясни. Когато сѣ се опредѣляли ценитѣ било за консумацията на сърна киселина отъ държавни предприятия, било за консумация отъ частни фабрики, сѣ се имали предвидъ известни предпоставки, и тия предпоставки трѣбваше да легнатъ въ мотивитѣ. Тогава шѣхме да бъдемъ начисто и наясно. Нѣколко смѣтки шѣха да уяснятъ и докажатъ онова, което лежи въ проекто-договора. Сега, следъ разискванията, да се съобщатъ смѣтките въ една речъ и да се разбератъ е много мъчно. Трудно е да бъдатъ тѣ обхванати отъ насъ, а даже и отъ опитния техникъ, който брави въ тия работи. Азъ не съмъ отъ тѣхъ и не ми е специалността това. За себе си казвамъ, че съмъ лаикъ като всѣки единъ отъ васъ, защото моята специалност е друга. Ако ние имаме по-дълги мотиви, сигурно нѣмаше да дойдемъ до това положение. Мотивитѣ, обаче, трѣбва да бъдатъ подкрепени съ цифри. А цифритѣ сѣ най-важнитѣ доказател-

ства за такива случаи. Смущението винаги изчезва, решението само по себе си ще дойде, нѣма нужда отъ много убеждавания и отъ много хаbene на нерви.

Азъ правя тази бележка и апелирамъ къмъ правителството, когато се внасятъ такива законопроекти, да се даватъ цифри, защото и при другъ единъ законопроектъ, съ кѣси мотиви, станаха голѣми спорове тукъ. Тамъ, кѣдето се касае за цифри, за количества, за цени, всичко трѣбва да бъде въ мотивитѣ. Мотивитѣ сега не ни убеждаватъ въ необходимостта да приемемъ или да не приемемъ. И вѣрвамъ, че никой отъ васъ не желае да прави каквито и да било спѣшки на правителството. Това нееднократно сме го доказвали. Ние бихме желали, когато гласуваме законитѣ, да ги гласуваме съвсемъ наясно.

Азъ за себе си поставямъ въпроса: е ли голѣмиятъ капиталъ, който ни накарал да прибѣгнемъ къмъ чужда фирма — голѣмъ капиталъ въ смисълъ необходимиятъ капиталъ за осъществяване на туй предприятие? Отъ всички данни, които чухъ въ разискванията или въ разясненията, които даде г-нъ министърътъ, не виждамъ, че тукъ се касае за нѣкой голѣмъ капиталъ и, значи, трѣбва да смѣтаме, че българската държава е въ състояние да го отдѣли и сама да задоволи своитѣ нужди, както ги е задоволела съ много държавни учреждения, фабрични, както е, напримеръ, съ Военната фабрика въ Казанлъкъ и Сопотъ, струваща стотици милиони. Ако намѣрихме толкова голѣми суми, за да създадемъ тия необходими за насъ фабрики и производствени институти, какъ нѣма да намѣримъ малката сума отъ 20-30-40 милиона лева — и азъ самъ не знамъ колко е, защото никѣде не е писано колко трѣбватъ — за създаване на едно предприятие, тъй належащо за българската държава? И после, известно е на министерството откъде ще се вадятъ пиритътъ. Всѣка работа е на предположения. Ще предположимъ толкова за производство, толкова за надвици, толкова за заплати, толкова за превоза, и ще изкараме една цена, която ще ни покаже какво ще струва продуктътъ. Съ това ще се убедимъ, дали предприятието е износно или не е износно.

Азъ не бихъ взелъ думата, ако въ мене нѣмаше едно смущение по този въпросъ. И смущението иде отъ следното, което е въ подкрепа на казаното отъ г-нъ Деянъ Деяновъ.

Когато участвувахъ въ управлението на страната — годинитѣ, когато това е станало, не мога да си ги спомня, мисля, че е било въ 1936 или 1937 г.; всичкитѣ ми усилия днесъ да намѣря този човѣкъ, който ми дава тѣзи докладъ, пропаднаха, той отсъствува за момента отъ града — при мене се яви единъ голѣмъ нашъ техникъ, създател на нашето военно производство, бившъ мой началникъ, въ почтеността на когото не се съмнявамъ; човѣкъ, който дълги години прекарал въ Германия, почти презъ цѣлата минала война, и познавал и нашето производство на военни материали, и всичко. Той тури, съ своята непоколебима воля и съ своята голѣма настойчивостъ, основитѣ и завърши въ голѣмъ размѣръ Военната фабрика въ Казанлъкъ. Азъ не искамъ да му казва името. Сега той не е въ нашата фабрика въ Казанлъкъ. Той е, бихъ го казалъ, г-нъ генералъ Стоенчевъ — техникъ, предъ чиято почтеностъ и умение азъ винаги съмъ снемалъ шапка. Тогава той бѣше чулъ — понеже тогава бѣхъ въ управлението, да изясня защо се бѣше явилъ при мене — че ще се дава на търгъ направата на фабрика за сърна киселина съ участието на чужди капитали. Какво точно е било положението въ момента, не мога да го твърдя, защото писмениятъ докладъ на г-на генерала ми липсва. И той, обезпокоенъ, считайки, че толкова създадената наша военна индустрия може да прибере въ себе си и създаването на една фабрика за сърна киселина, дойде да ми говори да направя всичко възможно въ Министерския съветъ да се направи тая фабрика като държавна. И между другото ми връчи своя докладъ, въ който правѣше изчисленията, като какво ще струва фабриката и като какво ще струва продуктътъ отъ нея, респективно сѣрната киселина.

Азъ искрено съжалявамъ, че възпроизвеждамъ тия работи на паметъ и е допустимо да събъркамъ нѣкъде. Повтарямъ пакъ — всичкитѣ ми усилия да намѣря днесъ човѣка, за да ми даде, ако има, една черновка отъ доклада си, за да се осветля, пропаднаха. Азъ не се занимавахъ тогава съ строежа на фабриката, нито въпросътъ бѣше отъ моето ведомство, за да го решавамъ. Той молѣше, обаче, да предамъ доклада на министъра на финанситѣ, а, ако той обича, да се срещне съ него.

Ето какво ме смущава мене. Спомнямъ си, бихъ казалъ, 90%, а утре мога да кажа 100%, защото предполагамъ, че утре ще имамъ даннитѣ, че въ този докладъ се

казваше, че продуктът ще струва 1-60 л. килограмът. И ето сега смущението, което настава лично въ мене и което споделямъ съ васъ. И азъ мисля, че се налага едно уяснение — уяснение написано, уяснение четливо, уяснение ясно и категорично. На знаемъ, какъ излизатъ тия цени, които сж поставени въ договора. Азъ обичамъ да боравя съ цифри и данни, не съ предположения, и затуй спирамъ догукъ. И моля, ако не друго, въпросътъ да бжде отложенъ дотогазъ, докогато се дадатъ необходимитъ категорични и ясни пояснения на народното представителство, като приложение на тия мотиви, съ които ние да бждемъ убедени и да се разсѣе оня страхъ и оная опасностъ, които азъ считамъ, че съществуватъ съ приемането на тоя договоръ.

По отношение на клаузитъ въ договора, по отношение на тѣхната състоятелностъ или не, дали сж отъ вреда или сж отъ полза за държавата, азъ ще оставя тия въпроси да ги разрешатъ и разтълкуватъ ония, които боравятъ съ тая материя. За мене въпросътъ не е ясенъ по простата причина, че не ни сж дадени въ мотивитъ данни. Моля да ги получимъ, тъй както се следва за да вземемъ правилно становище въ интересъ на страната. (Ржкоплѣскания)

Председателствувашъ Никола Захариевъ: Г-да народни представители! Часътъ е 8. Ще вдигнемъ заседанието.

Утрешното заседание ще бжде въ 15 часътъ, съ следния дневенъ редъ:

1. Докладъ на бюджетарната комисия по бюджетопроектитъ за разходите презъ 1941 бюджетна година на: а) Министерството на общественитъ сгради, пътищата и благоустройството; б) Главната дирекция на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ; в) Министерството на правосъдието.

Първо четене на законопроектитъ:

2. За допълнение на закона за такситъ, събирани отъ Министерството на външнитъ работи и на изповѣданията и отъ българскитъ легации и консулства, отъ 29 априль 1931 г.

3. За облекчения при изплащането на дължими такси за вода къмъ Дирекцията за водоснабдяване на безводния „Делиорманъ“.

4. За разрешаване на Дирекцията за електрификация на Северна България да сключи заемъ отъ фонда „Обществени осигуровки“ въ размѣръ на 100 000 000 л.

5. Второ четене на законопроекта за съветъ по законодателство.

Които приематъ прочетения дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. 3 м.)

Подпредседателъ: НИКОЛА ЗАХАРИЕВЪ

Секретари: { СТЕФАНЪ БАГРИЛОВЪ
 { НИКОЛАЙ СУЛТАНОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: ДОНЧО ДУКОВЪ